

Hyvinvointikertomus 2024

Kunnanvaltuusto 27.5.2025 § x

Sisällys

1 Hyvinvointikertomus kuntalaisten hyvinvoinnin kuvaajana	4
1.1 Hyvinvoinnin osatekijät.....	4
1.2. Hyvinvointikertomuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	4
1.3. Hyvinvointisuunnitelma.....	5
1.4 Hyvinvointikyselyn tulokset Hyrynsalmella	5
1.5 Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutuminen	6
1.6 Hyvinvointityön strategiset tavoitteet ja haasteet Hyrynsalmen kunnassa	7
2. Hyrynsalmi hyvinvointi-, terveys- ja turvallisuustyön toimintaympäristönä	9
2.1 Kunnan HYTE-rakenteet	9
2.2 Osallisuus.....	9
2.3 Kulttuurihyvinvointi	10
2.4 Liikunnan ja ravitsemuksen edistäminen.....	11
2.5 Turvallisuuden edistäminen.....	14
3. Kunnan hyvinvointityön yhdyspinnat ja yhteistyöverkostot.....	14
3.1. Hyvinvointialueen yhdyspinnat	14
3.2 Koulutustahojen ja kolmannen sektorin yhteistyö	15
4 Hyvinvoinnin yleiset indikaattorit.....	15
4.1 Väestörakenne ja huoltosuhde	15
4.2 Työllisyys.....	18
4.3. Koulutus- ja tulotasot.....	19
4.4 Sairastavuus	22
4.5 Äänestysaktiivisuus.....	24
4.6 Turvallisuus	25
5. Hyvinvoinnin indikaattoritietoja ikäryhmittäin	26
5.1 Lapset ja nuoret	26
5.2 Työikäiset	30
5.3 Ikäihmiset	31
6. TEA-viisarit toiminnan mittareina	33
7 HYTE-kerroin	36
8. Lopuksi	40
8.1. Johtopäätökset	40

8.2. Toimenpide-ehdotukset.....	41
Lähteet	42

1 Hyvinvointikertomus kuntalaisten hyvinvoinnin kuvaajana

1.1 Hyvinvoinnin osatekijät

Hyvinvointi on monitahoinen käsite, jonka voi ajatella muodostuvan terveyden, materiaalsen hyvinvoinnin ja koetun elämänlaadun osatekijöistä. Terveysten osatekijät liittyvät fyysiseen, sosiaaliseen ja henkiseen hyvinvointiin ja materiaalsen hyvinvointi puolestaan toimeentuloon, asumiseen, palveluihin ja ympäristöön. Koettuun elämänlaatuun liittyvä hyvinvointi liittyy käsi-tyksiin omasta terveydestä ja hyvinvoinnin tilasta.

1.2. Hyvinvointikertomuksen tarkoitus ja tavoitteet

Kunnalla on lakisääteinen velvoite edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Valtuustolle tulee raportoida vuosittain asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä sekä niihin vaikuttavista tekijöistä. Kerran valtuustokaudessa on tuotettava laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, jonka valtuusto hyväksyy. Hyvinvointikertomus on Hyrynsalmen kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työväline.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tehdään kaikilla kunnan toimialoilla sekä muiden paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa. Keskeinen yhteistyötaho on hyvinvointialue. Hyvinvointikertomuksen tulee olla hallintorajat ylittävä kokonaissuunnitelma, joka nivoo yhteen kunnalliset toimet, hyvinvointialueen toiminnan sekä kolmannen sektorin toimijat ja muut tahot, kuten seurakunnan. Hyvinvointikertomuksen tulee myös antaa keinot ja menetelmät toiminnan suunnitteluun sekä tehtyjen toimenpiteiden vaikutusten arviointiin. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma ovat johtamisen työvälineitä, jonka pohjalta voidaan tehdä ja perustella päätöksiä, sekä priorisoida ja resursoida toimintaa.

Hyvinvointikertomuksen sitovuustaso on strategiataso ja sen toimenpiteet sisällytetään talous- ja käyttösuunnitelmiin. *Hyvinvoinnilla johtaminen* tulee sisäistää kaikkeen kunnalliseen päätöksentekoon ja hyvinvointikertomusta täydentää jatkuvasti tarpeen mukaan.

Hyrynsalmen kunnan edellinen hyvinvointikertomus on tehty vuonna 2023. Pidemmän aikavälin kehityksen havaitsemiseksi indikaattorien eli kuvaajien vertailuvuodet alkavat paikoin vielä jo useita vuosia aiemmin. Toisaalta useiden indikaattorien osalta tuoreimmat saatavilla olevat tiedot ovat vuosilta 2021–2023. Tätä hyvinvointikertomusta laadittaessa on hyödynnetty Tilastokeskuksen tilastoja, THL:n mittareita ja sähköistä hyvinvointikertomusta, kouluterveyskyselyn tuloksia, Kainuun hyvinvointialueen ja muiden kuntien hyvinvointikertomuksia sekä Hyrynsalmen kunnan strategiaa. Lisäksi kertomus sisältää TEA-viisareiden osion, joka kuvaa kunnan panostusta kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. TEA-viisareilla mitataan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvien strategisten valintojen ja toimintojen vaikutusta kuntajohdon, kulttuurin, liikunnan, perusterveydenhuollon, perusopetuksen ja lukio- koulutuksen osa-alueilla.

Laaja hyvinvointikertomus tehdään kerran valtuustokaudessa, jonka lisäksi vuosittain toteutetaan tiiviimpi hyvinvointikatsaus ja suunnitelman päivitys.

1.3. Hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointikertomuksessa esiin tulleiden tekijöiden pohjalta laaditaan hyvinvointisuunnitelma, johon kootaan kunnan hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi määritellään kunkin toimenpiteen vastuutaho sekä mittarit tavoitteiden toteutumisen arviointiin. Seuraava hyvinvointisuunnitelma tehdään syksyllä 2025 seuraavalle valtuustokaudelle ja sen valmistelu aloitetaan toukokuussa 2025. Hyvinvointisuunnitelman toteutumista raportoidaan valtuustolle vuosittain.

Tätä hyvinvointikertomusta sekä tulevaa hyvinvointisuunnitelmaa varten kaikissa Kainuun kunnissa sekä hyvinvointialueella toteutettiin hyvinvointikysely alkuvuodesta 2025. Kysely toteutettiin alueellisen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden -työryhmän yhteistyössä ja Sotkamon kunnan hyvinvointikoordinaattori teki kyselyn. Kyselyllä kerättiin tietoa kainuulaisten terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvistä tekijöistä sekä selvitettiin asukkaiden ajatuksia, toiveita ja tarpeita Kainuun hyvinvointialueen sekä Kainuun kuntien hyvinvointikertomuksia ja -suunnitelmia varten.

1.4 Hyvinvointikyselyn tulokset Hyrynsalmella

Hyrynsalmen osalta hyvinvointikyselyyn vastauksia saatiin 53 kappaletta, joista 81,2 % oli 30–75-vuotiaita ja 15 % yli 75-vuotiaita. Alle 30-vuotiaita vastaajia oli vain 2, joten nuorempien kuntalaisten vastaukset käytännössä puuttuvat. Vastaajien määrä on kuntakokoon nähden tyydyttävä/hyvä, vaikka enemmän vastauksia odotettiin. Vastaajista 85 % oli naisia.

Hyrynsalmelaiset vastaajat kokivat elämänlaatunsa hyväksi (61,5 %) tai erittäin hyväksi (19,2 %). Huonoksi elämänlaatunsa koki vain alle 6 prosenttia vastaajista. Hyvinvointia tukeviksi asioiksi koettiin ystävät, hyvät perhesuhteet, luonto, harrastukset ja liikkuminen.

Hyrynsalmelaisten huolen aiheita ja hyvinvointia heikentäviä tekijöitä olivat oma jaksaminen, ikääntyminen sekä henkilökohtaiset fyysiset sairaudet. Kyselyssä korostui huoli terveyspalvelujen saatavuudesta. Huolenaiheiksi nousivat myös maailman epävaka tilanne ja oma taloudellinen tilanne/työttömyys.

Asuinympäristönsä koki erittäin turvalliseksi 48,1 % ja melko turvalliseksi 38,5 % vastaajista. Eniten turvallisuuteen vaikuttaviksi riskeiksi ja uhkiksi koettiin liukkaus, sairauskohtaukset, sähkökatkot, tietoliikenneongelmat ja tarttuvat taudit. Vastaajat olivat varautuneet häiriötilanteisiin (esim. sähkökatkot) mm. elintarvikkeiden ja veden kotivaralla, polttopuilla ja puulämmitysmahdollisuudella sekä patterilampuilla ja aggregaatein.

Kyselyssä kysyttiin vastaajien haaveista, sillä haaveilla on todettu olevan suuri merkitys mielenterveydelle. 83,3 % hyrynsalmelaisista vastaajista koki, että heillä on haaveita. Hyvä terveys oli useamman vastaajan haaveena, mutta myös matkustelu, oma talo tai uusi työpaikka kuuluivat hyrynsalmelaisten haaveisiin.

Eniten hajontaa tuli osallisuus –osion vastauksista. Kysyttäessä kokeeko vastaaja voivansa vaikuttaa itseään koskeviin asioihin asuinkunnassaan, täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli 40 % vastaajista. Täysin tai jokseenkin eri mieltä oli 29,4 % vastaajista. Yhtä suuri osuus vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä. Hajontaa tuli myös kysymyksessä koetuista vaikutusmahdollisuuksista itseään koskeviin asioihin käyttäessä sosiaali- ja terveyspalveluita. Osallisuus on selkeästi aihepiiri, joihin tulee keskittyä seuraavassa hyvinvointisuunnitelmassa. Vastausten otanta on kuitenkin pieni, jolloin tuloksia ihmisten osallisuuden kokemuksesta voidaan pitää vain suuntaa antavina.

Kyselyssä kartoitettiin myös vastaajien ravitsemustottumuksia. Hyrynsalmelaiset syövät vastausten perusteella vihanneksia, juureksia, hedelmiä ja marjoja päivittäin tai viikoittain. Kalaa syödään noin kerran viikossa/harvemmin tai 2–3 kertaa viikossa. Kasviproteiineja syödään harvoin tai ei lainkaan. Rasvoista ruuanvalmistuksessa käytettiin yleisimmin kasviöljyä tai juoksevaa margariinia tai voita/voi-kasviöljyseosta tai tuorejuustoa. Myös leivontamargariinia käytettiin ruuanvalmistuksessa. Leivänpäällä käytettiin yleisimmin joko kasvipohjaista margariinia (rasvaa väh. 60 %) tai voita.

Vastaajista lähes 70 % harrasti hengästyttävää liikuntaa vähintään kahdesti viikossa. Liikkumistottumusten suhteen 65,4 % vastaajista koki olevansa luontoliikkuja ja 51,9 % arkiliikunnan kannattajia. Suosikkiliikuntapaikoiksi nousivat luonto, metsä ja sen ympärillä olevat liikuntapaikat. Myös liikuntasalit ja kuntosali mainittiin tärkeiksi liikkumisen paikoiksi. Liikkumisen esteeksi nousivat kyselyssä hyrynsalmelaisilla fyysiset vaivat sekä ajanpuute.

Kulttuuripalvelut ja erityisesti kirjasto koettiin Hyrynsalmella erittäin merkityksellisenä ja virkistävänä. Kulttuuritarjonnan sisältö ei kuitenkaan saanut kovinkaan hyviä arvioita, vaan se koettiin enimmäkseen huonoksi tai erittäin huonoksi (yhteensä 42,3 % vastaajista) tai ei hyväksi eikä huonoksi (32,7 %). Asuinpaikkakunnan kulttuuripalvelujen saavutettavuuden esimerkiksi sijainnin, hintojen tai esteettömyyden näkökulmasta koki huonoksi tai erittäin huonoksi 42 % vastaajista, ei hyväksi eikä huonoksi 25 % vastaajista ja hyväksi tai erittäin hyväksi 31 % vastaajista.

1.5 Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutuminen

Kunnan strategian ja valtakunnallisten painopisteiden pohjalta tehdyt 2021–2025 hyvinvointisuunnitelman painopisteet olivat:

1. Kuntalaisten osallisuuden vahvistaminen – kuuntelemalla kuntalaisia vahvistetaan yhdenvertaisuutta ja osallisuutta
2. Kunnan, koulun, urheiluseurojen ja järjestöjen yhteistyön vahvistaminen
3. Sujuva ja turvallinen arki.

Kuntalaisten osallisuutta lisättiin kuntalaiskuulemisilla, järjestöilloilla, eriytetyillä kyselyillä sekä muilla kohtaamisilla. Hyvinvointikyselyn pohjalta tehdyn raportin mukaan kuitenkin osallisuutta ja kuulemista pitäisi vahvistaa edelleen sillä osa kuntalaisista kokee, ettei voi vaikuttaa oman asuinkuntansa asioihin. Pääosa vastaajista kuitenkin kokee voivansa vaikuttaa joihinkin elinympäristönsä asioihin; täysin samaa mieltä oli 21 % vastaajista ja jokseenkin samaa mieltä 54 % vastaajista. Suurin osa vastaajista koki myös, että voi vaikuttaa oman elämänsä kulkuun.

Kunnan, koulun sekä seurojen ja järjestöjen yhteistyön vahvistaminen on toteutunut suunnitellusti. Järjestöiltoja on toteutettu vuosittain, yhteistyötä on tehty tapahtumien ja tempausten muodossa pitkin vuotta. Lisäksi myös järjestöjen välistä yhteistyötä on saatu vahvistettua. Pienen kunnan haasteena on talkoohenkilöiden vähyys, sama henkilö voi olla aktiivinen toimija useammassa järjestössä. Tämä kuormittaa henkilöä pidemmän päälle, joten yhteistyö eri tahojen kanssa on suuressa roolissa myös jatkossa.

Hyvinvointikyselyn perusteella hyrynsalmelaiset kokevat asuinympäristönsä pääosin turvaliseksi tai erittäin turvaliseksi. Eniten turvattomuutta aiheuttavina tekijöinä kyselyssä nousivat esille sairaskohtaukset, liukkaus sekä tietoliikenneyhteyksien/internetin kaatuminen.

Arjen sujuvuutta edistävät myös mm. saatavilla olevat palvelut ja lyhyet palveluihin pääsyajat. Nämä tuovat kunnan asukkaille turvallisuuden tunnetta. Hyrynsalmen sosiaali- ja terveystalvet tuottaa Kainuun hyvinvointialue.

1.6 Hyvinvointityön strategiset tavoitteet ja haasteet Hyrynsalmen kunnassa

Tuorein valtuuston hyväksymä Hyrynsalmen kuntastrategia on kirjattu talousarvioon vuodelle 2025. Strategiaa toteutetaan pääasiassa kunnan talousarvion ja erilaisten ohjelmien kautta, mutta se on myös kunnan jokapäiväisen päätöksenteon ja toiminnan punainen lanka. Kunnan perustehtävää (missio) ohjaavat arvot ja tavoitteellinen toiminta kohti visiota, pitkän tähtäyksen tulevaisuuden tavoitetilaa.

Kunnan perustehtävä on määritelty seuraavasti: ”Hyrynsalmi tarjoaa hyvät kasvatus-, koulutus- ja hyvinvointipalvelut kuntalaisille; ja vetovoimaisen yhteisön ja kumppanin yrityksille, asumiselle ja vapaa-ajan vieton.” Hyrynsalmen kunnan strategisia valintoja ja toimintaa ohjaavat arvot ovat:

- Yhdenvertaisuus, vastuullisuus ja avoimuus
- Jatkuvuus, sisukkuus ja tolokkuus
- Luovuus, rohkeus ja omaleimaisuus

Visioksi vuoteen 2030 on asetettu: ”Hyrynsalmi välittää aidosti kuntalaisten hyvinvoinnista, palveluista ja asuinympäristöstä. Alueen vetovoima kumpuaa luotettavuudesta, ketteryydestä ja ennakkoluulottomasta uudistusasenteesta sekä monipuolisesta – strategisesti viisaasta – yhteistyöstä.”

Kunnalle on asetettu strategisia tavoitteita, jotka kaikki liittyvät tavalla tai toisella kuntalaisten hyvinvointiin. Tavoitteena on parantaa:

- hyrynsalmelaisten hyvinvointia ja palveluita eri ikä- ja väestöryhmissä
- alueen elinvoimaa ja elinympäristön laatua
- palvelujen laatua, saatavuutta, tehokkuutta ja yhteisöllisyyttä sekä avointa, läpinäkyvää päätöksentekoa ja viestintää

Hyvinvoinnin parantaminen on kunnan keskeisin tavoite. Tavoitteen saavuttamiseksi panostetaan vakaisiin ja helposti saataviin sekä monipuolisesti eri väestöryhmiä palveleviin hyvinvointipalveluihin, joita tuetaan sitä palvelevalla infralla. Painopisteinä ovat varhaiskasvatus, perusopetus ja vapaa sivistystyö sekä toimivat kirjasto-, kulttuuri ja vapaa-aikapalvelut; myös

osallisuutta ja erilaisia (myös uusia) osallistumismahdollisuuksia kehitetään ja tuetaan. Kunnan palvelut turvataan taloudellisesti tehokkaasti ja laadukkaasti hyödyntäen digitalisaation mahdollisuuksia ja yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa.

Hyrynsalmen kunnan strategisina haasteina voidaan nähdä elinkeinojen julkispalvelupainotteisuus sekä maaseutumaisuus ja laaja ja vaativa infrastruktuuri suhteessa vähenevään väestöön. Tiestön ylläpito, hoivapalvelujen järjestämien ja palvelujen saavutettavuus ovat keskeisiä tehtäviä ja haasteita. Vastaavasti vahvuuksina korostuvat tila ja luonto sekä asumis- ja virkistysympäristönä, matkailun perustana, että monipuolisena raaka-aineresurssina ja biotalouden mahdollistajana. Matkailu ja esimerkiksi tuulivoiman rakentaminen lisäävät myös paikallista elinvoimaa ja helpottavat kuntalaisten monipuolisten palveluiden ylläpitoa ja kehittämistä. Kunnan elinvoimapalveluilla onkin keskeinen rooli hyvinvoinnin kehittämisessä, vaikka se onkin kenties helpommin nähtävissä ja mielletävissä sivistys- ja teknisten palveluiden työssä.

Toimivat palvelut, vetovoimainen ympäristö ja kiinnostavat työpaikat lisäävät kunnan elinvoimaisuutta. Työpaikkaomavaraisuus on Hyrynsalmella suhteellisen hyvä – joskin julkispalvelupainotteinen, kuten edellä todettiin. Osaamisen kehittäminen ja osaavan työvoiman saanti ovat nykyhetken ja tulevaisuuden tärkeitä kysymyksiä - erityisesti, kun paikkakunnalla ei ole toisen asteen koulutusta. Koulutusmahdollisuuksien puuttuminen paikkakunnalla näkyy myös muulla tavalla, esimerkiksi nuorten ”väliinputoamisena”, jota tarkastellaan tarkemmin myöhemmin tässä hyvinvointikertomuksessa. Toisaalta nykyiset etä- ja monimuotokoulutusmahdollisuudet lisäävät kouluttautumisen väyliä ja mahdollisuuksia, vaikka koulutusyksikköä ei paikkakunnalla olisikaan.

Väestön vanheneminen ja keskittyminen kasvukeskuksiin on yleismaailmallinen ilmiö, joka näkyy vahvasti Hyrynsalmella. Nuoret ikäluokat ovat aiempia selkeästi pienempiä ja nuoret muuttavat pois paikkakunnalta opintojen perässä - usein palaamatta. Jo yli puolet Hyrynsalmen väestöstä on eläkeläisiä. Väestön vanheneminen ei silti ole vain ongelma vaan myös vahvuus ja mahdollisuus; suuri osa Hyrynsalmen eläkeläisistä on hyväkuntoisia, aktiivisia ja hyvin toimeentulevia. He ovat mukana harrastuksissa, yhteiskunnallisessa toiminnassa, yrittäjinä ja muun muassa tärkeänä ”sijaispoolina” kunnan työtehtävissä.

Konkreettisena strategiaan tavoitteisiin vastaamisessa on mm. kuntaan oman nuoriso-ohjaajan palkkaaminen keväällä 2024. Vakituinen henkilö koulunuorisotyössä ja vapaa-ajan nuorisotoiminnassa tuo lapsille ja nuorille turvaa ja vakautta, ostetun palvelun/hankkeiden sijaan. Myös nuorisotilojen vaihto sisäilmaltaan parempiin tiloihin joulukuussa 2024 on konkreettinen hyvinvoinnin edistämisen teko.

Kuntaan on myös investoitu uutta kuntalaisten hyvinvoinnin lisäämiseksi. Uusi lähiliikunta-alue valmistui vuonna 2023, Saukkoniemeen saatiin uusi kota vuonna 2023 ja torille uusi katos kesällä 2024. Nämä lisäävät kaikenikäisten kuntalaisten elinympäristön laatua. Investointeja uuteen kannattaa tehdä, jotta kunta pysyy elinvoimaisena ja palveluja on saatavilla.

Osallisuutta lisättiin kuntalaiskuulemisilla, järjestöilloilla ym. kohtaamisilla. Viestintää on kehitetty osa-aikaisen viestintä- ja projektikoordinaattorin työllä.

2. Hyrynsalmi hyvinvointi-, terveys- ja turvallisuustyön toimintaympäristönä

2.1 Kunnan HYTE-rakenteet

Yleisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen eli hyte-työn osana kunnilla on erillislakiin perustuva velvollisuus tuottaa rakenteet myös ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön. Tällaisena voi toimia ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä/ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva työryhmä.

Kunta vastaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. Kunnanhallituksen päätöksellä (KH 25.1.2022 § 11) hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön toimintaa koordinoi työryhmä, jossa ovat edustettuina kaikki kunnan toimialat, kunnanhallitus, vammais- ja vanhusneuvosto, nuorisovaltuusto ja Kainuun hyvinvointialueen aikuissosiaalipalvelut sekä mielenterveyspalvelut ja riippuvuushoidon hoito. Hallintopäällikkö toimi vielä vuonna 2024 oman tehtävänsä ohella hyvinvointikoordinaattorina ja vastasi hyvinvointikertomuksen laadinnasta. 1.1.2025 alkaen hyvinvointikoordinaattorina toimii vapaa-aikaohjaaja. Hyvinvointityön toteutumisesta ovat vastuussa omalta osaltaan kaikki toimialat.

Hyrynsalmen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön työryhmä

Alla olevassa taulukossa tämän valtuustokauden työryhmän osallistujat ja edustetut tahot.

Tolonen	Jussi	kh:n edustaja (pj.)
Ahola-Anttonen	Päivi	Kainuun HVA, aikuissosiaalipalvelut
Kemppainen	Päivi	hyvinvointikoordinaattori
Keränen	Heimo	kunnanjohtaja
Kytölä	Raija	KuntoKipinä -hanke (mukana 1.8.2024 alk.)
Liuski	Ira	Kainuun liikunta
Mäkeläinen	Veli-Pekka	sivistyspalveluiden osastopäällikkö
Oikarinen	Ritva	vanhus- ja vammaisneuvosto
Pirttiaho	Heini	hallintopäällikkö
Romppainen	Jouni	teknisten palveluiden osastopäällikkö
Saari	Helena	Kainuun HVA, erikoissuunnittelija
Vilenius	Olli-Pekka	Kainuun HVA, mt- ja päihdepalvelut
		Poliisin edustaja
Toivanen	Merja	toimistos sihteeri, tekniset palvelut, työryhmän sihteeri, (mukana 15.11.2024 alk.)

2.2 Osallisuus

Osallisuus merkitsee mukanaoloa, vaikuttamista sekä huolenpitoa ja yhteisesti rakennetusta hyvinvoinnista osalliseksi pääsemistä. Osallistamisesta ja osallistumisesta on monenlaisia hyötyjä; kuntalaisten palvelutarpeet osataan hahmottaa paremmin, palvelujen tehokkuus ja

laatu paranevat ja päätöksenteko on tehokkaampaa esimerkiksi valitusten vähentyessä. Tunne osallisuudesta lisää kuntalaisten tyytyväisyyttä ja luottamusta kunnan toimintaan, parantaa henkilöstön työtyytyväisyyttä ja mahdollistaa erilaiset yhteistyöratkaisut. Osallisuuden vahvistaminen on myös tärkeä keino vähentää huono-osaisuutta.

Keskeinen tekijä osallisuuden toteutumisessa on viestintä. Viestintää kehittämällä ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lisäämällä voidaan vahvistaa osallisuuden kokemusta. Hyrynsalmen kunnan viestintää ja osallistumisen keinoja on pyritty parantamaan, ja ne ovat edelleen kehittämisen kohteina.

Osallistamista voidaan toteuttaa esimerkiksi erilaisen neuvostojen tai työryhmien kautta. Hyrynsalmella toimivat lakisääteiset vaikuttamistoimielimet vanhus- ja vammaisneuvosto sekä nuorisovaltuusto. Työtä osallisuuden keinojen kehittämiseksi on Hyrynsalmella tehty myös oppilashuoltoryhmissä, koulun oppilaskunnassa, vanhempainyhdistyksessä, seurakunnassa, järjestöilloissa ja liikenneturvallisuustyöryhmässä. Lapsiparlamenttia ja säännöllistä asiakasraatitoimintaa ei toistaiseksi ole.

Erilaisilla järjestöillä ja muilla kolmannen sektorin toimijoilla on tärkeä rooli osallisuuden lisääjinä. Hyrynsalmen kunta edistää niiden toimintaa esimerkiksi erilaisin avustuksin ja tarjoamalla kunnan tiloja käyttöön ilmaiseksi. Järjestöille on tarjolla järjestöiltoja vähintään 1krt/vuosi, joita koordinoi vapaa-aikaohjaaja/hyvinvointikoordinaattori.

2.3 Kulttuurihyvinvointi

Kulttuuripalvelut parantavat ihmisen elämänlaatua ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tarjoavat tilaisuuden osallistua ja tehdä itse. Ne voivat osaltaan myös vähentää yksinäisyyttä ja edistää yhteisöllisyyttä.

Hyrynsalmen kunnan kulttuuritoiminnasta vastaa sivistyslautakunta. Keskeinen kulttuuripalvelu on kirjastotoiminta. Kirjastossa järjestetään lainauspalveluiden lisäksi esimerkiksi taidenäyttelyitä ja luentoja. Kirjaston valikoimaa ja monipuolisuutta on uudistettu ja sieltä voi nykyään lainata myös lauta- ja konsolipelejä. Kulttuuritoimintaa toteutetaan myös kansalaisopiston kautta esimerkiksi erilaisten käden taitojen kursseilla. Kansalaisopiston palvelut ostetaan Suomussalmelta Kianta-opistolta. Myös Kaunislehdon talomuseo on keskeinen kulttuurillinen kohde Hyrynsalmella, ja museo onkin kehittynyt hankkeiden avulla 2020-luvulle. Kaunislehdon talomuseolla järjestettiin kesällä 2024 monenlaista uutta ja perinteikästä toimintaa.

Lapsille ja nuorille on laadittu erillinen Hyrynsalmen kunnan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelma vuosille 2023–2025. Suunnitelma on kokonaisuus, jossa jokaiselle ikäryhmälle tarjotaan monipuolista taide- ja kulttuurikasvatusta.

Kulttuurikasvatussuunnitelmalla halutaan taata, että jokainen lapsi saa kokea ja nähdä kulttuurikasvatusta. Kulttuurillista sisältöä varhaiskasvatuksessa ovat rytmikylpy, luontomaalaus ja aarretarinat (sanataide). Kouluikäisille on ikäryhmittäin elokuvakasvatusta, sirkustaidetta, perinnesoitinpaja, tanssikulttuuria, soveltavaa teatteria, draamakasvatusta, Mustarinda -vierailuja, valtakunnallista taidetestausta ja valokuvausta.

Suunnitelman toteutuksesta vastaavat yhteistyökumppanit, joita ovat Kainuun lasten ja nuorten kulttuurikeskus Kulttura, Kulttuurikattila, KorpiKino, Vaara-kollektiivi, Routa Company-tanssin ammattiryhmä ja tuotantokeskus, Mustarinda Ry ja Taidetestaajat. Ensimmäinen

vuosi toteutettiin kulttuurikasvatussuunnitelman mukaisesti ja toinen vuosi muokattiin käytännön kokemusten mukaan oppilaille toimivammaksi. Palaute oppilailta, henkilöstöltä sekä järjestäviltä tahoilta on ollut positiivista.

Kulttuurillista toimintaa on ollut myös vapaa-ajan toiminnoissa. Nuorisolle järjestettiin keväällä 2024 esiintyjä koulun päättymisen yhteyteen sekä syksyllä 2024 venetsialaiset yhteistyössä nuorisotoimen ja Camping Vonkan kanssa. Varhaiskasvatus- ja kouluikäisille lapsille ja nuorille on järjestetty diskoja ja naamiaisia eri vuoden aikojen mukaan.

Vuosi 2024 oli Hyrynsalmella monella tapaa juhlantäyteinen vuosi. Kulttuurillisia isompia tapahtumia olivat Hyrynsalmen Jazzpäivät, virastotalon 40-vuotisjuhla, maakuntajuhla ja maanpuolustusjuhla.

2.4 Liikunnan ja ravitsemuksen edistäminen

Kainuun hyvinvointialueella on kaksi liikuntaneuvojaa kuntoutuspalveluiden alaisuudessa sekä muutamia ravitsemusterapeutteja. Liikuntaneuvojat ovat pääasiassa Kajaanissa mutta pitävät joitakin ryhmiä myös muissa kunnissa. Liikuntaneuvonta on maksutonta elintapaohjausta, joka on suunnattu terveytensä kannalta liian vähän tai ei ollenkaan liikkuville henkilöille. Liikuntaneuvonta sopii myös lapsille, nuorille ja perheille. Liikuntaneuvojien työpanoksen jakautuessa koko Kainuun alueelle, työpanosta ei juurikaan riitä ”terveiden” asiakkaiden ohjaamisen. Ravitsemusterapeutti on ravitsemuksen asiantuntija, joka ohjaa ja tukee ruoan valintaan ja syömiskäyttäytymiseen, auttaa ruokaan ja syömiseen liittyvissä ongelmissa sekä niihin liittyvissä elämäntapamuutoksissa. Ravitsemusterapeutti suunnittelee asiakkailleen ruokavalion ja seuraa sen toteutumista.

Hyrynsalmen kunnassa toimii vapaa-aikaohjaaja, joka mm. ohjaa erilaisia liikuntaryhmiä eri ikäryhmille, sekä tarjoaa ohjausta harjoitteluun kunnan kuntosalilla. Varsinaista kunnan itse toteuttamaa yksilöllistä ja henkilökohtaista liikunta- tai ravitsemusohjausta ei ole. Hyrynsalmen kunnan vapaa-aika- ja nuorisotoimi tekee yhteistyötä kunnassa toimivien urheiluseurojen, yhdistysten, eläkejärjestöjen ja seurakunnan kanssa järjestämällä mm. kilpailuja ja yhteisiä aktiviteettipäiviä kaikille kuntalaisille.

Liikuntaa ja ravitsemusta edistetään kunnassamme myös hankkeiden avulla. Syksyllä 2024 alkoi kunnassamme kaksi hanketta liittyen liikkumisen edistämiseen ja liikunta- ja ravitsemusneuvontaan. Kuka minua liikuttaisi -pilottihanke on Jyväskylän yliopiston, Kajaanin ammattikorkeakoulun ja neljän Kainuun kunnan yhteistyöhanke. Hanke on suunnattu 20–50-vuotiaille terveille työikäisille ja sen tavoitteena on innostaa ihmisiä liikkumaan käyttäen työkaluina Liikkuja-tyyppi-luokitusta, Psyykkistä valmennusta sekä JYU:n Coach4health -työkalua. Hyrynsalmelta hankkeeseen osallistui yksi henkilö.

KuntoKipinä -koululaisten hyvinvointi 360 on yhteishanke Suomussalmen kunnan kanssa ja sen tavoitteena on Hyrynsalmen yhtenäiskoulun, Ruukinkankaan koulun sekä Karhulanvaaran koulun oppilaiden liikuntaneuvonta sekä valtakunnallisten Move-tulosten parantaminen kunnissa. Hanke alkoi elokuussa 2024 ja päättyy kesäkuussa 2025. Hanke on toteutunut hyvin, asiakkuuksia on ollut kaikkien kolmen koulun oppilaissa ja jatkohanketta haetaan kaudelle 2025–2026. Hankkeen arviointi ja raportointi tapahtuu kesäkuussa 2025 ja sen tulokset ovat näkyvillä vasta pidemmän ajan kuluttua.

Hyrynsalmi on ollut mukana Harrastamisen Suomen malli –hankkeessa Kainuun kuntien kanssa useamman vuoden ajan. Sen avustuksen avulla on lapsille saatu ilmaisia harrastusmahdollisuuksia heti koulunpäättymisen jälkeen. Kerhoja on ollut eri vuosina liittyen ruuanlaittoon, kulttuuriin ja liikuntaan. Kerhotoiminnasta kysytään palautetta vuosittain ja seuraavan kauden kerhotoiveet kysytään lapsilta keväisin.

Hyrynsalmi on kaikkien Kainuun kuntien ja hyvinvointialueen kanssa mukana Voimaa Vanhuuteen –ohjelmassa. Ohjelma on kolmevuotinen ja alkoi tammikuussa 2025. Voimaa vanhuuteen -ohjelma edistää vielä kotona itsenäisesti pärjäävien, toimintakyvyltään heikentyneiden ikäihmisten (pääosin 75+) liikkumiskykyä, osallisuutta ja itsenäistä selviytymistä terveysliikunnan avulla.

Tavoitteena on löytää vähän liikkuvat iäkkäät, lisätä heille tarkoitettua voima- ja tasapainosisältöistä ryhmäliikuntaa, liikuntaneuvontaa, ulkoilua ja vertaisohjattua toimintaa. Kunta-kohtaisen kehittämistyön lisäksi luodaan yhteisiä toimintatapoja Kainuun alueelle sekä lisätään niin kuntien keskinäistä kuin koko hyvinvointialueen välistä yhteistyötä ikääntyneiden liikkunnassa. Työn keskiössä on rakentaa sujuva polku Kainuun hyvinvointialueen, kuntien ja järjestöjen palveluiden välille. Kolmivuotisesta kehittämistyöstä vastaa Ikäinstituutti. Lisätietoja Voimaa Vanhuuteen ohjelmasta: [Voimaa vanhuuteen Kainuussa - Voimaa vanhuuteen.](#)

Kunnan ylläpitämät liikunta- ja ulkoilupaikat

Hyrynsalmen kunnan liikuntapaikkojen kunnossapitoa hallinnoi kunnan tekniset palvelut. Kunnan liikuntatilojen käyttö on kuntalaisille maksutonta, pl. kuntosalin käytön. Kuntosalin käyttö on maksutonta eläkeläisille.

Hyrynsalmella on mahdollista harrastaa erilaisia liikunta- ja ulkoiluaktiviteetteja, joita ovat esim. latu- ja ulkoilureitit hiihtäjille, maastopyöräilijöille ja vaeltajille. Lisätietoa löytyy kunnan internetsivuilta www.hyrynsalmi.fi. Iskun urheilukentällä voi harrastaa mm. yleisurheilua ja erilaisia pallopelejä. Iskun kentän vieressä olevasta metsästä löytyy myös frisbeegolf-rata, ja toinen frisbeegolf-rata löytyy Ukkohallasta. Talviaikaan yhtenäiskoulun vieressä on jääkiekkokaukalo ja marraskuussa 2023 valmistunut lähiliikunta-alue. Lähiliikunta-alueelta löytyy jalkapallo- ja pesäpallokentät, pituushyppypaikka ja sprinttijuoksuradat. Lisäksi lähiliikunta-alueelta löytyy ulkokuntoiluvälineet ja lasten leikkipaikka. Toinen maksuton ulkokuntoilupaikka löytyy Ukkohallasta Syväjärven rannalta. Myös Saukkoniemeen 2023 rakennettu uusi kota ja laiturimonipuolistavat lähiliikkumisen mahdollisuuksia lähellä taajamaa. Kesällä 2025 kuntaan rakennetaan kuntoportaat.

Sisäliikuntapaikkoina ovat käytössä Kisalan liikuntahalli ja yhtenäiskoulun liikuntasali. Näistä seurat ja yksityiset käyttäjät voivat varata vuoroja talvikauden ajaksi. Salivuorot ovat kuntalaisille maksuttomia. Kisalan liikuntahallilla tehtiin peruskorjausta toukokuussa 2024, jolloin lattiapintaa ja akustiikkaa uusittiin. Lisäksi pilarien törmäyspehmusteet uusittiin ja muutenkin yleisilmettä päivitettiin. Hyrynsalmen liikuntasalien käyttöastetta ei voida tarkkaan mitata, mutta salivuorot ovat arki-iltaisin ja viikonloppuisin melkein koko ajan varattuna.

Moisiovaarasta entisen koulun pihapiiristä löytyy monitoimikaukalo, jossa kesäkaudella alustana on hiekkatekonurmi ja talvikaudella sinne jäädytetään jää. Moisiovaarasta löytyy myös yhdistystoiminnalla ylläpidetty valaistu latu. Moisiovaaran koulun liikuntasali toimii yhdistysten ja kerhojen viikoittaisena liikuntapaikkana ja itse koulu tärkeänä kokoontumispaikkana mm. palvelupäivien muodossa.

Kunnan omien palvelujen lisäksi liikuntamahdollisuuksia tarjoavat myös erilaiset yritykset, kuten Ukkohallan matkailukeskus, joka tarjoaa Hyrynsalmen kuntalaisille vuosittain normaalihin-toja edullisemmat kausikortit lasketteluun.

Hyrynsalmen kunnan liikunta- ja hyvinvointitoimintaa vuonna 2024

Vuonna 2024 liikunta- ja hyvinvointitoimintaa Hyrynsalmella tarjosivat kunnan vapaa-aikapalvelut, Kianta-opisto sekä järjestöt ja urheiluseurat. Alla kuvat viikoittaisista Hyrynsalmella toimivista liikunta- ja hyvinvointiryhmistä vuonna 2024. Kunnassa on kokoon nähden hyvä ja monipuolinen tarjonta ohjattuja ryhmiä.

Nuorisoa kiinnostavia ryhmiä on vastaavasti vähän ja sen tarjonnan lisäämiseksi on tehty työtä, mutta ohjaajien puute on konkreettinen ongelma. Näiden ohjattujen ryhmien lisäksi toimintaa on mm. Hyrynsalmen Iskun hiihtokoulu lapsille ja perheille, Rasti-Hyryn kuntosuunnitukset kesäkaudella sekä liikuntatoimen ja seurojen järjestämät tempaukset ja tapahtumat.

Aikuisten ohjatut liikuntaryhmät, kevät 2024

Päivä	Liikuntamuoto	Aika	Paikka	Hinta
Maanantai	Lavis / Kianta-opisto	16.30-17.30	Kisalan liikuntahalli	23,00€ / kevätkausi
Maanantai	Seuratanssi / Kianta opisto	18.00-19.30	Kisalan liikuntahalli	28,00€ / kevätkausi
Tiistai	Ohjattu kuntosal / Liikuntatoimi	9.00-10.00	Hyrynsalmen kuntosal	Ohjaus maksuton (henk koht. kulkulätkä)
Tiistai	Kimppajumppa / Kisa-siskot Ry	16.30-17.30	Yhtenäiskoulu	35,00€ / kevätkausi
Keskiviikko	Seniorijumppa / Kianta-opisto	10.00-11.00	Kisalan liikuntahalli	23,00€ / kevätkausi
Keskiviikko	Kuntajumppa / Kianta-opisto	16.30-17.30	Kisalan liikuntahalli	23,00€ / kevätkausi
Keskiviikko	Kehonhuolto / Kianta-opisto	17.30-18.00	Kisalan liikuntahalli	17,00€ / kevätkausi
Torstai	Tasapainoryhmä / Liikuntatoimi	9.00-10.00	Kisalan liikuntahalli	Maksuton
Sunnuntai	HIIT / Kisa-siskot Ry	17.00-18.00	Kisalan liikuntahalli	35,00€ / kevätkausi

Lisäksi fysioterapian kautta on omat liikuntaryhmät tuki- ja liikuntaelinsairauksia varten.

Aikuisten avoimet palloiluryhmät

Pelitykset ovat WhatsApp -ryhmissä. Ilmoita yhteystietosi vapaa-aikaohjaajalle numeroon 0447104426, niin sinut voidaan lisätä harrastusryhmiin.

Koripallo	tiistai, torstai, lauantai	15.00-16.00
Lentopallo (naiset)	tiistai, torstai	17.00-19.00
Lentopallo (miehet)	tiistai, torstai, sunnuntai	17.00-19.00, su 18.00-20.00
Sähly (naiset)	keskiviikko	18.00-19.30
Sähly (miehet)	tiistai, keskiviikko, torstai, perjantai, lauantai, sunnuntai	Arki-illat 19.00-21.00, la 17.00-19.00, su 14.00-16.00
Pesäpallo (naiset + seka)	kesäkaudella	aloitus noin klo 17.30-18.00
Jääkiekko (miehet)	talvikaudella ma, ti, pe, la	18.00-20.00

Aikuisten ja ikäihmisten ohjatut liikuntaryhmät 2024-2025

Päivä	Liikuntamuoto	Aika	Paikka	Hinta
Maanantai	Tasapaino / Liikuntatoimi	14.00-15.00	Kisala	Maksuton
Maanantai	Kuntajumppa / Kianta-opisto	17.00-18.00	Kisala	24 € / kevätkausi
Maanantai	Kehonhuolto / Kianta-opisto	18.00-18.30	Kisala	18 € / kevätkausi
Tiistai	Ohjattu kuntosal / Liikuntatoimi	9.30-10.30	Hyrynsalmen kuntosal	Ohjaus maksuton (henk. koht. kulkulätkä)
Tiistai	Kuntopiiri / Kisa-siskot Ry	17.15-18.00	Yhtenäiskoulu	35 € / kaikki jumpat kevätkausi
Keskiviikko	Tuolijumppa / Liikuntatoimi	11.30-12.00	Iskun kylätalo 2.10. alk.	Maksuton
Keskiviikko	Seniorijumppa / Kianta-opisto	14.00-15.00	Kisala	24 € / kevätkausi
Keskiviikko	Lavis / Kianta-opisto	16.30-17.30	Kisala	24 € / kevätkausi
Keskiviikko	Seuratanssi perustaso / Kianta-opisto	18.00-19.00	Kisala	24 € / kevätkausi
Keskiviikko	Seuratanssi keskitaso / Kianta-opisto	19.00-20.00	Kisala	24 € / kevätkausi
Keskiviikko	Meditaatio – energiatyöskentely / Kianta-opisto	18.00-19.30	Yhtenäiskoulu	29 € / kevätkausi
Torstai	Kevennetty etäjumppa / Kianta-opisto	11.00-12.00	Moisiovaaran koulu / Kotona	24 € / kevätkausi
Torstai	Body & Mind / Kisa-siskot Ry	18.00-19.00	Yhtenäiskoulu	35 € / kaikki jumpat kevätkausi
Sunnuntai	HIIT / Johanna Keränen	16.00-17.00	Yhtenäiskoulu	Maksuton

Aikuisten avoimet palloiluryhmät

Pelikerrat sovitaan WhatsApp -ryhmissä. Ilmoita puhelinnumerosi vapaa-aikaohjaajalle numeroon 0447104426, niin sinut voidaan lisätä harrastusryhmiin.

Koripallo / tennis	tiistai, torstai, lauantai	14.30-16.00
Lentopallo (naiset)	tiistai, torstai	17.00-19.00
Lentopallo (miehet)	tiistai, torstai, sunnuntai	17.00-19.00, su 18.00-20.00
Sähly (miehet)	tiistai, torstai, lauantai, sunnuntai	Arki-illat 19.00-21.00, la 17.00-19.00, su 14.00-16.00
Pesäpallo (naiset + seka)	kesäkaudella (ma, to, su)	aloitus noin klo 17.30-18.00
Jääkiekko (miehet)	talvikaudella	18.00-20.00

Tapahtumia vuonna 2024 olivat mm.:

- Kaiken kansan laturetki
- Talvirieha ja pipolätkä
- Vappurieha
- Lähiliikunta-alueen avajaiset
- Kaiken kansan maastojuoksukarnevaalit
- Perinnepelipäivät
- Kaiken kansan Cooperin testi
- Yleisurheilukilpailut sekä hiihtokilpailut alle kouluikäisille sekä peruskoululaisille

2.5 Turvallisuuden edistäminen

Hyrynsalmella ei ole laadittu paikallista turvallisuussuunnitelmaa tai perustettu paikallista monitoimijasta turvallisuustyöryhmää, joka veisi eteenpäin hyvinvoinnin edistämisen turvallisuusteemoja. Turvallisuus on osa hyte-ryhmän toimintaa, joten turvallisuusasiantuntija kutsutaan tarvittaessa ryhmän kokoonpanoon. Kainuun Pelastuslaitos huolehtii pelastustoiminnasta ja onnettomuuksien ehkäisystä koko Kainuun alueella. Kainuun evakuointisuunnitelma päivitettiin 2021 yhteistyössä kuntien, Kainuun Soten ja Kainuun pelastuslaitoksen kanssa. Kunnan valmiussuunnitelma on päivitetty loppuvuodesta 2023 (sis. strateginen valmiussuunnitelma ja operatiivinen valmiussuunnitelma). Kunta on mukana maakunnallisen, eri toimijoiden muodostaman Kainuun valmiusfoorumin toiminnassa.

Kainuun kuntien ateriapalvelujen tuottajat ovat yhteistyössä Kainuun pelastuslaitoksen kanssa laatineet 2021 Ruokapalvelujen valmiussuunnitelman.

Kainuun kunnat osallistuivat Kainuun Nuotan hallinnoimaan hankkeeseen Turvallisuutta Kainuun maaseudulle. Hankkeen tavoitteena oli muodostaa Kainuun maakunnan alueelle maaseudun alueellisia vapaaehtoisia pelastusryhmiä, jotka omalla toiminnallaan edistävät maaseudun yleistä turvallisuutta. Ryhmät toimivat tarvittaessa pelastustoimen tai jonkun muun toimivaltaisen viranomaisen tai kunnan tukena poikkeavissa tilanteissa. Moisiovaaran kyläyhdistys on laatinut hankkeen mukana oman paikallisen turvallisuussuunnitelmansa. Selvittelyssä on myös kyläradiotoiminnan edistäminen.

Kunnassa toimii liikenneturvallisuustyöryhmä, joka kokoontuu kaksi kertaa vuodessa. Paikallisen ryhmän lisäksi vuosittain kokoontuu Kainuu-Koillismaa liikenneturvallisuustyöryhmä.

Kunnassa liikenneturvallisuustyötä toteutetaan viestinnän ja erilaisten tempausten avulla. Hyrynsalmella on järjestetty ”rollaattoriratsia”, jalkauduttu päätien varrelle ja jaettu kenkien liukuesteitä, heijastinliivejä ja -pipoja, pidetty heijastinpuu-kampanja, pyöräilykampanjoita ja koulussa sekä nuorisotiloilla on puhuttu mm. autoilun, mopoilun ja pyöräilyn turvallisuudesta.

3. Kunnan hyvinvointityön yhdyspinnat ja yhteistyöverkostot

3.1. Hyvinvointialueen yhdyspinnat

Hyvinvointityö on verkostotyötä. Keskeinen yhteistyötaho on Kainuun hyvinvointialue sekä muut Kainuun kunnat. Hyvinvointialueella on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin, kun tehtävä kytkeytyy hyvinvointialueen muihin lakisääteisiin tehtäviin ja kunnalla puolestaan ensisijainen vastuu kunnan lakisääteisiin tehtäviin liittyvistä tehtävistä. Hyvinvointialueen on toimittava yhteistyössä alueensa kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan. Kunnilla puolestaan on velvoite yhteistyöhön hyvinvointialueen kanssa ja hyvinvointialueen tukemiseen paikallisella asiantuntemuksellaan. Hyvinvointialueen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma laaditaan yhteistyössä alueen kuntien kanssa. Lisäksi hyvinvointialueen on neuvoteltava vuosittain alueensa kuntien kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta. Hyvinvointialueiden ja kuntien on lisäksi edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia. Kunnan on toimitettava laatimansa hyvinvointikertomus hyvinvointialueelle sekä julkaistava se julkisessa tietoverkossa.

Liikunnan edistämisen yhdyspintatyö

Kunnan tulee toiminnassaan toteuttaa liikuntalakia ja luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle. Hyvinvointialueen tehtävistä säädetään mm. sosiaali- ja terveystalvveluja koskevassa erityislainsäädännössä. Liikunnan edistämisen työ voidaan jakaa edistävään, ennaltaehkäisevään ja korjaavaan toimintaan. Yhdyspintatyö on erityisen tärkeää ennaltaehkäisevän toiminnan osalta. Kunnan ja hyvinvointialueen toimijoiden yhteistyöllä voidaan tavoittaa erilaisiin riskiryhmiin kuuluvat ja kohdentaa heille ennaltaehkäiseviä palveluja ja toimintaa. Tavoitteena on siirtää toiminnan painopistettä korjaavasta toiminnasta ennaltaehkäisevään ja edistävään suuntaan. Hyvinvointialueen ja kuntien välinen liikunnan edistämisen yhdyspintatyö nähdään tällä hetkellä vielä vähäiseksi tai satunnaiseksi ja kehitystä vaativaksi. Kehittäminen erityisesti ennaltaehkäisevän työn osalta vaatii molempien osapuolten aktiivisuutta ja aloitteellisuutta. Sopivia ja jo käytössä olevia tai olleita malleja tähän työhön ovat alle kouluikäisten varhaisen tuen tiimi, kouluikäisten ja toisen asteen nuorten oppilashuoltoryhmät, ikäihmisten Voimaa vanhuuteen -verkosto sekä soveltavan liikunnan palvelupolun luominen.

3.2 Koulutustahojen ja kolmannen sektorin yhteistyö

Hyvinvointialueen lisäksi kunnan on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä muiden hyte-työtä tekevien julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhdistysten kanssa.

Kunnan yhteistyötahoja hyvinvointityössä ovat muun muassa seurakunta, järjestöt ja yhdistykset kuten Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Punainen Risti, Kainuun sydänyhdistys ja Muistiyhdistys sekä kyläyhdistykset. Lisäksi hyvinvointityötä tehdään yhteisten hankkeiden kautta, joita hallinnoi hyvinvointialueen lisäksi muun muassa Kainuun ammattikorkeakoulu KAMK.

4 Hyvinvoinnin yleiset indikaattorit

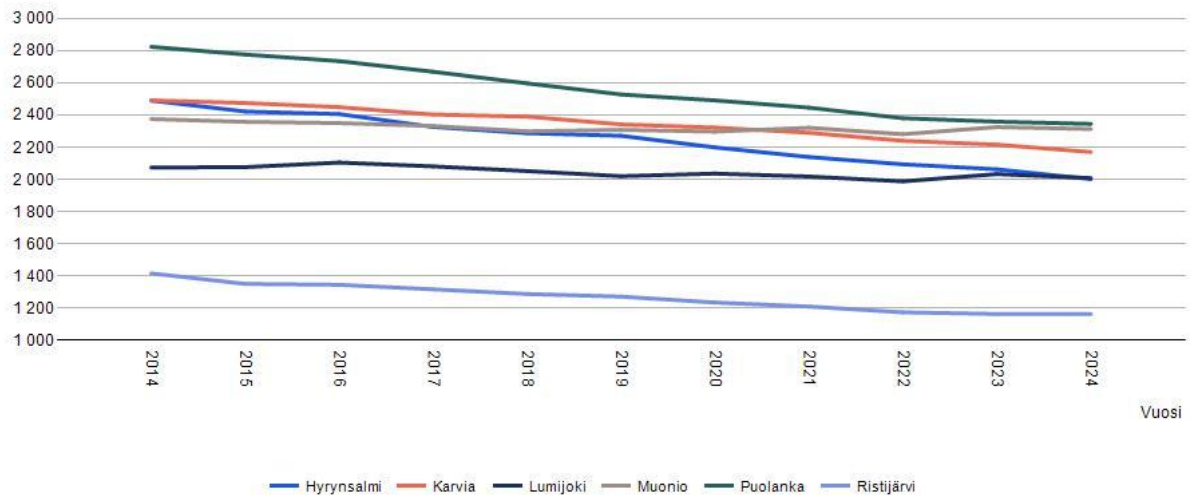
Tätä hyvinvointikertomusta laadittaessa on hyödynnetty Tilastokeskuksen tilastoja, THL:n mitareita ja sähköistä hyvinvointikertomusta, kouluterveyskyselyn tuloksia, Kainuun hyvinvointialueen hyvinvointikertomusta sekä Hyrynsalmen kunnan strategiaa. Tietoja hyvinvointikertomukseen on kerätty Sotkanetin tietokannasta, josta löytyy viimeisin tieto eri kunnista ja -alueista. Useissa tunnusluvuissa Hyrynsalmea on verrattu Kainuun kunnista Ristijärveen ja Puolankaan ja muilta alueilta Kainuun ulkopuolelta Karviaan, Lumijokeen ja Muonioon. Nämä vertailukunnat on valittu asukasluvultaan lähes samankokoisista kunnista, joissa on samantyyppisiä olosuhteita ja esimerkiksi matkailu tärkeänä elinkeinona.

4.1 Väestörakenne ja huoltosuhde

Hyrynsalmen väkiluku on pienentynyt 1960-luvulta lähtien jatkuvasti, kuten monessa muussakin pienessä kunnassa (ks. kuva 1). Kuntien välinen nettomuutto on pääosin negatiivinen,

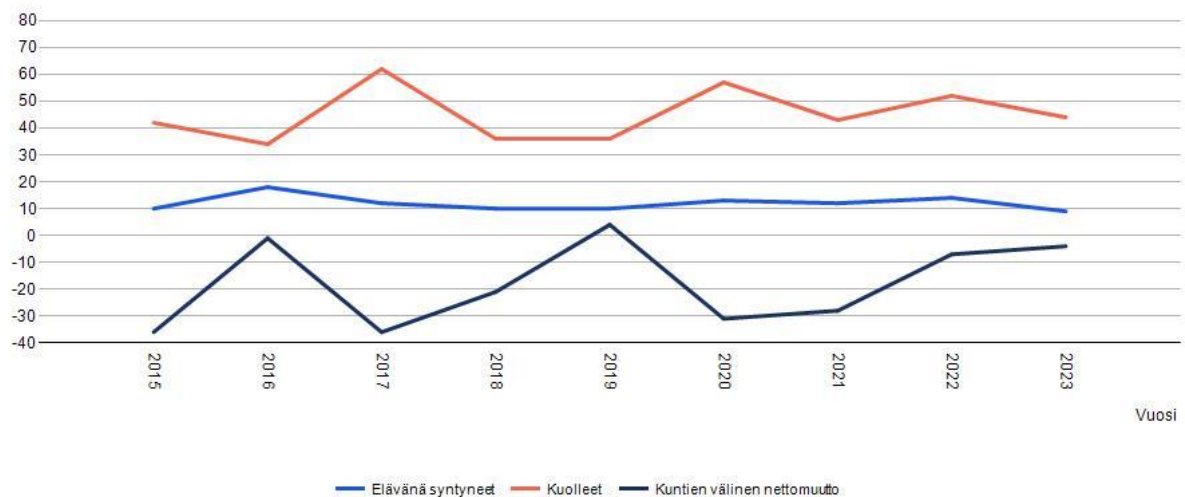
mutta ratkaisevampaa on se, että kuolleita on jatkuvasti enemmän kuin syntyneitä (ks. kuva 2).

Tunnuslukuja väestöstä muuttujina Alue ja Vuosi. Väestö 31.12..

Kuva 1: Väestön kehitys 2014–2024 (lähde: Tilastokeskus).

Väestömuutokset muuttujina Tiedot ja Vuosi. Hyrynsalmi.

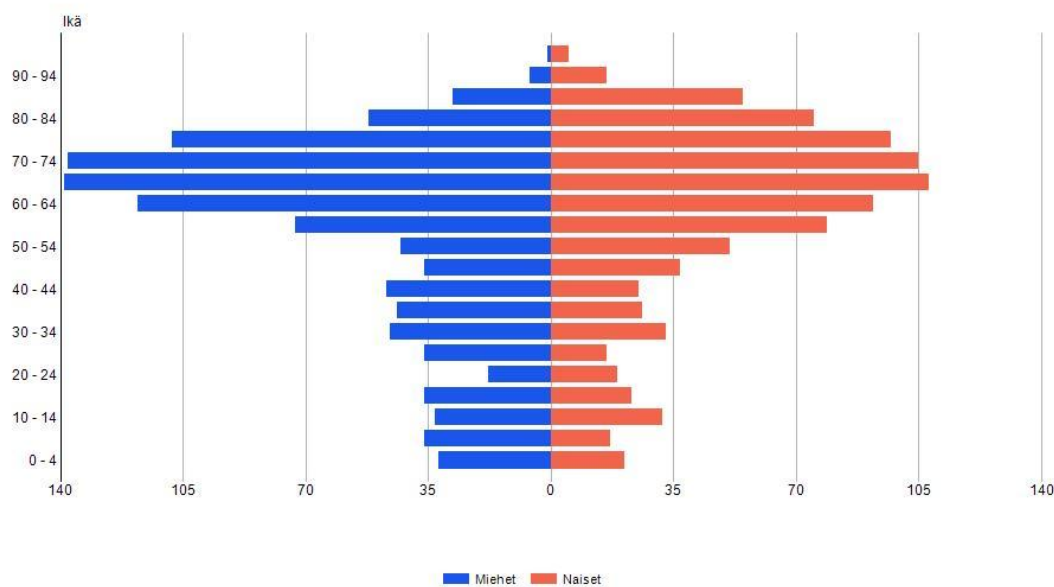

Kuva 2: Hyrynsalmen väestömuutokset 2015–2023 (lähde: Tilastokeskus).

Väestö ikääntyy ja 45 % Hyrynsalmen kunnan väestöstä oli yli 65-vuotiaita vuoden 2024 lopussa. 41 % on 25–64-vuotiaita ja 21 % on yli 75 vuotta täyttäneitä. Väestön ikärakenteen

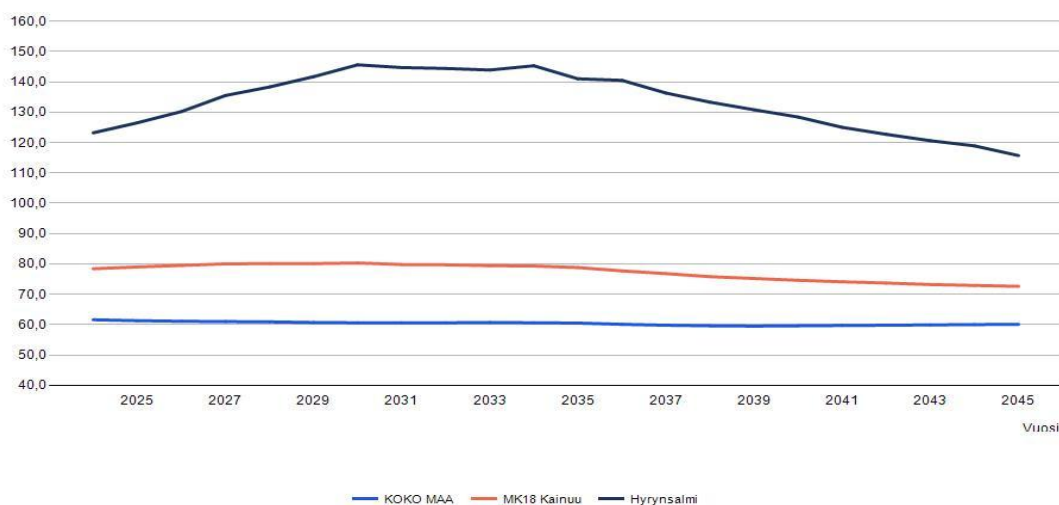
painottuessa vanhempiin ikäluokkiin muuttuu myös huoltosuhde (kuva 4). Väestöllinen huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttänyttä on sataa 15–64-vuotiasta työkäistä kohti. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on. Hyrynsalmella huoltosuhde on hyvin korkea verrattuna valtakunnallisesti ja alueellisesti. Väestön ikärakenne vaikuttaa palveluiden tarpeeseen sekä siihen, miten palvelut järjestetään. Vaikka palveluja digitalisoidaan, on tärkeää huomioida muunkinlaiset asiointi- ja osallistumismahdollisuudet.

Väestö 31.12. muuttujina Ikä ja Sukupuoli. Hyrynsalmi, Väestö 31.12., 2024.

Kuva 3: Hyrynsalmen väestön ikä- ja sukupuolirakenne 31.12.2024 (lähde: Tilastokeskus).

Väestöennuste 2024: Väestöllinen huoltosuhde muuttujina Alue ja Vuosi. Väestöllinen huoltosuhde (ennuste 2024).

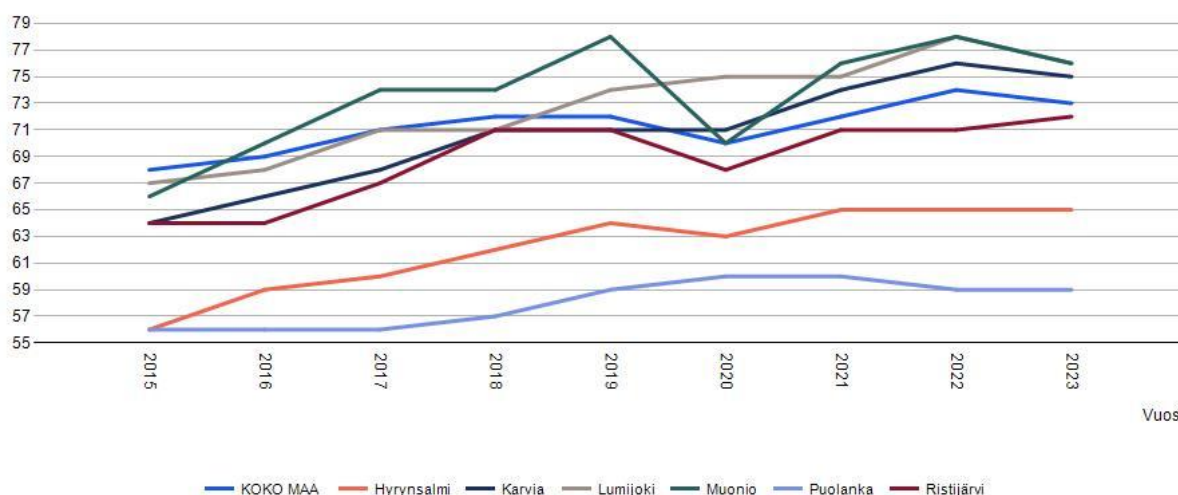
Kuva 4: Väestöllinen huoltosuhde-ennuste 2025–2045 (lähde: Tilastokeskus).

4.2 Työllisyys

Hyrynsalmella työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli joulukuussa 2024 jonkin verran edellisvuotta suurempi, ollen 13,2 % (11,9 % v. 2023). Työttömien määrä oli 95 henkilöä. Koko maassa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli joulukuussa 2024 12 % ja Kainuussa 12,2 %. Työttömien osuus oli hieman kasvanut edellisvuodesta sekä Kainuussa että koko maassa. Alle 25-vuotiaita työttömiä oli Hyrynsalmella vain muutamia. Vastaavasti yli 50-vuotiaiden osuus työttömistä oli Hyrynsalmella Kainuun suurin, keskimäärin 62 %. Lähes kolmasosa työttömistä on pitkäaikaistyöttömiä. (Lähteet: TEM Työllisyyskatsaus 12/2024).

Työllisyysaste puolestaan ilmaisee työllisten osuuden prosentteina väestöstä vuoden lopussa. Työllisiksi luetaan 15–74-vuotiaat henkilöt, jotka laskentaviikolla 25.–31.12. tekivät yhtenäkin päivänä ansiotyötä tai olivat tilapäisesti työstä poissa. Työllisyysaste on Hyrynsalmella tarkasteluajana noussut lähes koko ajan. Siitä huolimatta se on verrokkikuntiin ja koko maan tilanteeseen nähden heikempi, ks. kuva 5.

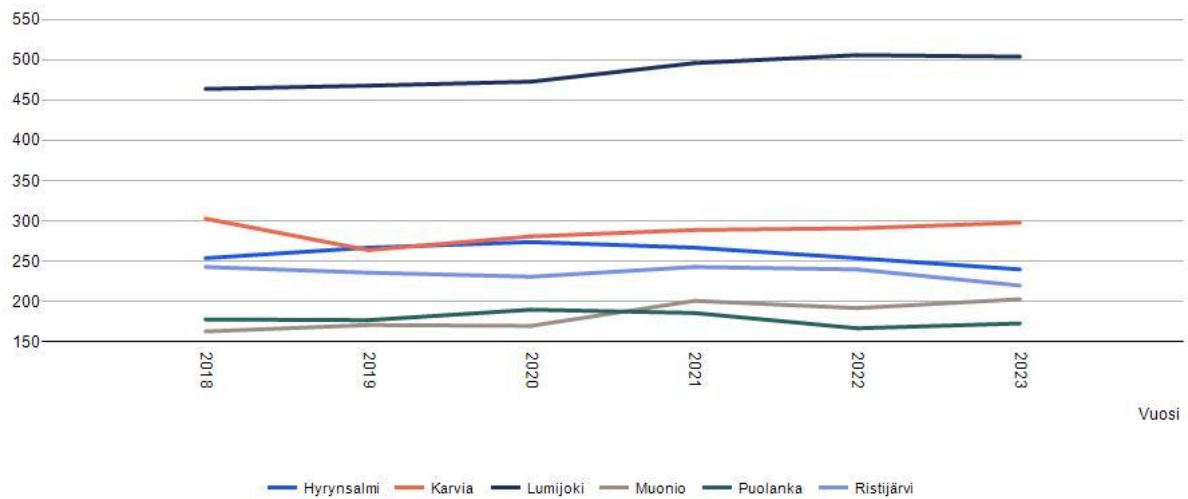
Väestö muuttujina Alue ja Vuosi. Työllisyysaste, 18-64-vuotiaat, %.

Kuva 5: Työlliset, % väestöstä 2015–2023 (lähde:Tilastokeskus).

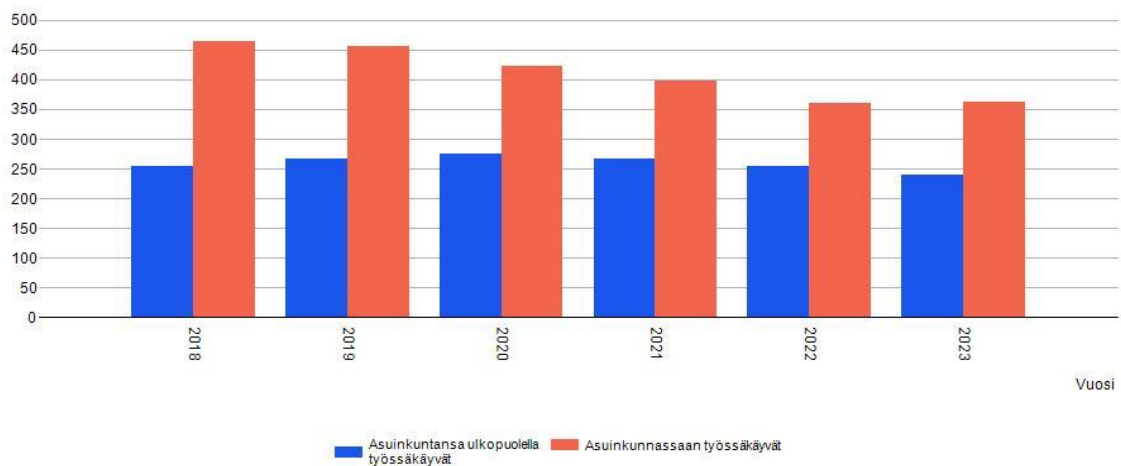
Seuraavassa on kuvattu ns. pendelöintiä, eli asuinkunnassa ja asuinkunnan ulkopuolella työssä käyvien määrien kehitystä. Ensimmäisessä kuvassa 6 on kuvattu Hyrynsalmen ja verrokkikuntien kehitystä työssäkäynnissä toisella paikkakunnalla ja toisessa kuviossa 7 Hyrynsalmen osalta. Työllisten määrän vähentyessä vähentyy työssäkäynti sekä asuinkunnan sisällä että ulkopuolella.

Työlliset muuttujina Alue ja Vuosi. Asuinkuntansa ulkopuolella työssäkäyvät, Yhteensä, Yhteensä, Työlliset.

Kuva 6: Asuinkuntansa ulkopuolella työssäkäyvät 2018–2023 (lähde: Tilastokeskus).

Työlliset muuttujina Pendelöinti ja Vuosi. Hyrynsalmi, Yhteensä, Yhteensä, Työlliset.

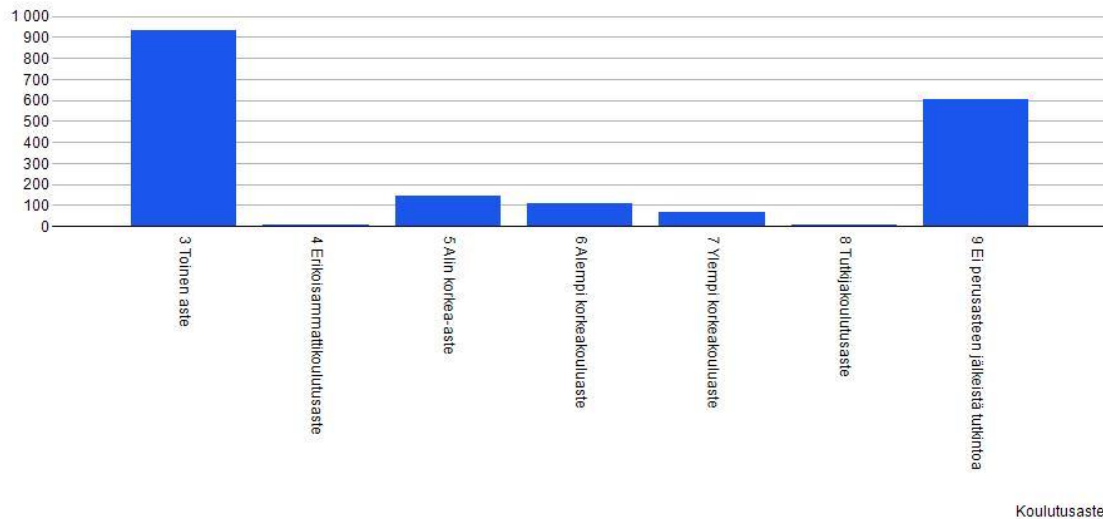
Kuva 7: Asuinkunnassa ja asuinkunnan ulkopuolella työssä käyvät työlliset Hyrynsalmella 2018–2024 (lähde: Tilastokeskus).

4.3. Koulutus- ja tulotasot

Kuva 8 kuvaa hyrynsalmelaisten koulutusastetta. Peruskoulun jälkeen suoritettujen opintojen määrä nousee tasaisesti kaikkialla. Hyrynsalmella niiden henkilöiden osuus, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa, on melko suuri. Tämä liittyy pitkälti kunnan väestön keskimää-

räiseen iäkkyyteen; aiemmin oli tyypillisempää, että opiskeltiin vain perusasteen opinnot. Ryhmässä voi silti olla myös nuorempia henkilöitä. Nykyään kaikille nuorille järjestyy jatko-opiskelupaikka, mutta tutkinnon suorittaminen voi jäädä kesken. Tätä asiaa tarkastellaan lasten ja nuorten osiossa. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus kuntalaisista on pieni.

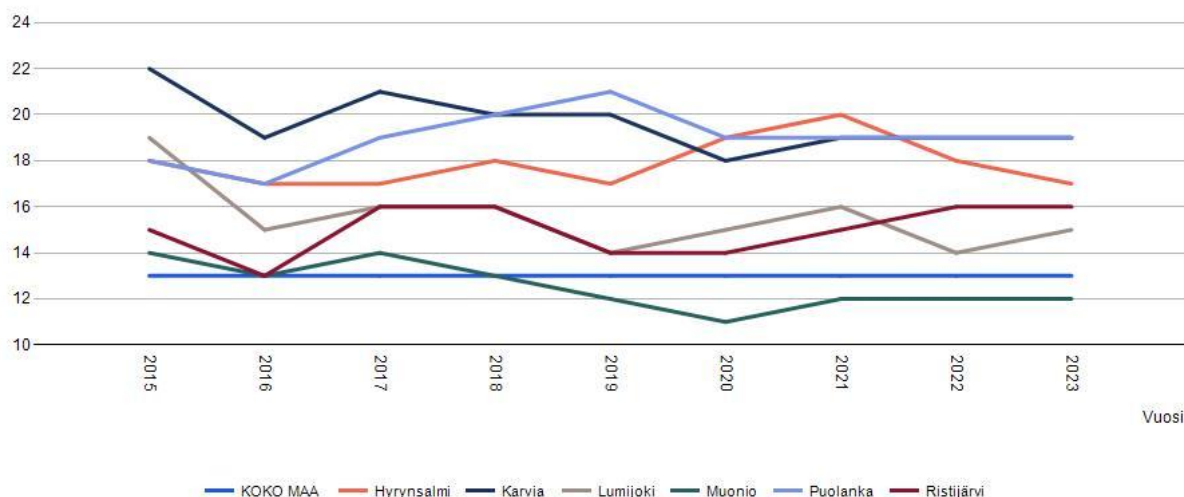
15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen, kunnan, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan muuttujina Koulutusaste. Hyrynsalmi, Yhteensä, Yhteensä, 15 vuotta täyttänyt väestö 31.12, 2023.

Kuva 8: Hyrynsalmen koulutusaste 2023 (lähde: Tilastokeskus).

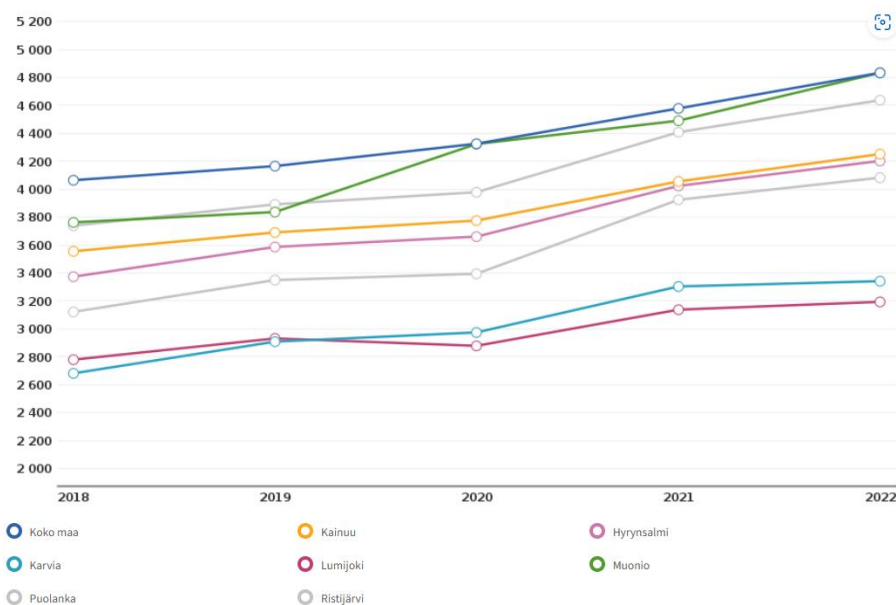
Kunnan yleinen pienituloisuusaste -indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä. Pienituloisuuden rajana käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulon (uudistetulla OECD-skaalalla laskien) mediaanista kunakin vuonna. Tilasto/arvo kuvaa, kuinka suuri osa alueen väestöstä kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle. Hyrynsalmen pienituloisuusaste on tarkastelujaksolla vaihdellut jonkin verran pienentyen viime vuosina. Pienituloisuusaste on edelleen melko korkealla tasolla valtakunnallisesti verraten ja vertailukuntiin nähden (pl. Puolanka).

Tulotaso, tuloerot, pienituloiset ja perusturvan varassa olevat asuntoväestössä muuttujina Alue ja Vuosi. Asuntoväestön pienituloisuusaste (raja 60 % mediaanista).

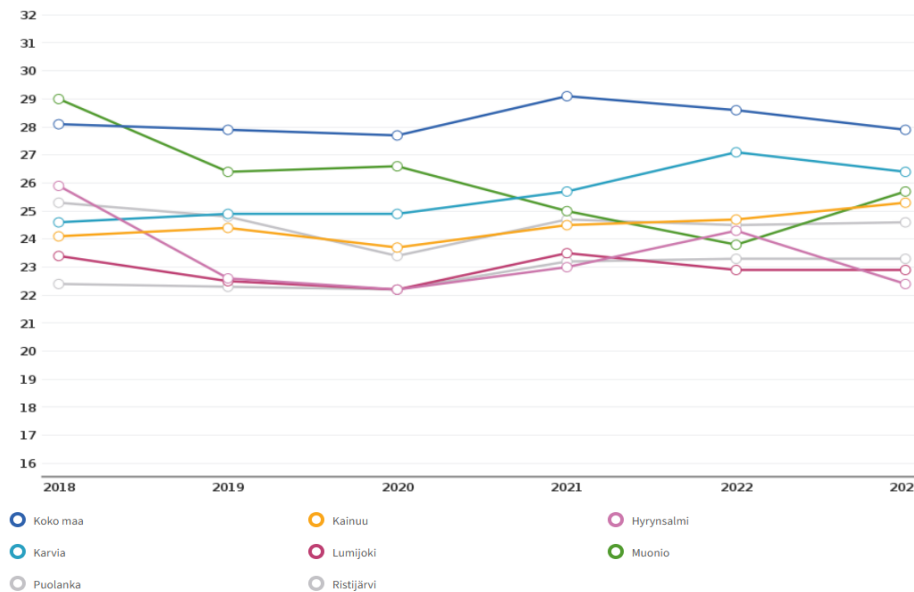
Kuva 9: Pienituloisuusaste 2015–2023 (lähde: Tilastokeskus).

Kunnan verotulojen indikaattori ilmaisee kunnan verotulot asukasta kohti euroina. Kunnan tulovero kirjataan tilinpäätöksessä verohallinnon tilitysten suoritusajankohdan mukaan ao. tilikauden verotuloksi.

Kuva 10: Kunnan verotulot 2018–2022, euroa/asukas (lähde: Sotkanet, THL).

Gini-kerroin on yleisin tuloeroja kuvaava tunnusluku. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet. Gini-kertoimen suurin mahdollinen arvo on yksi. Hyrynsalmen kerroin 22,4 on Kainuun keskiarvoa matalampi ja vertailukuntien matalin.

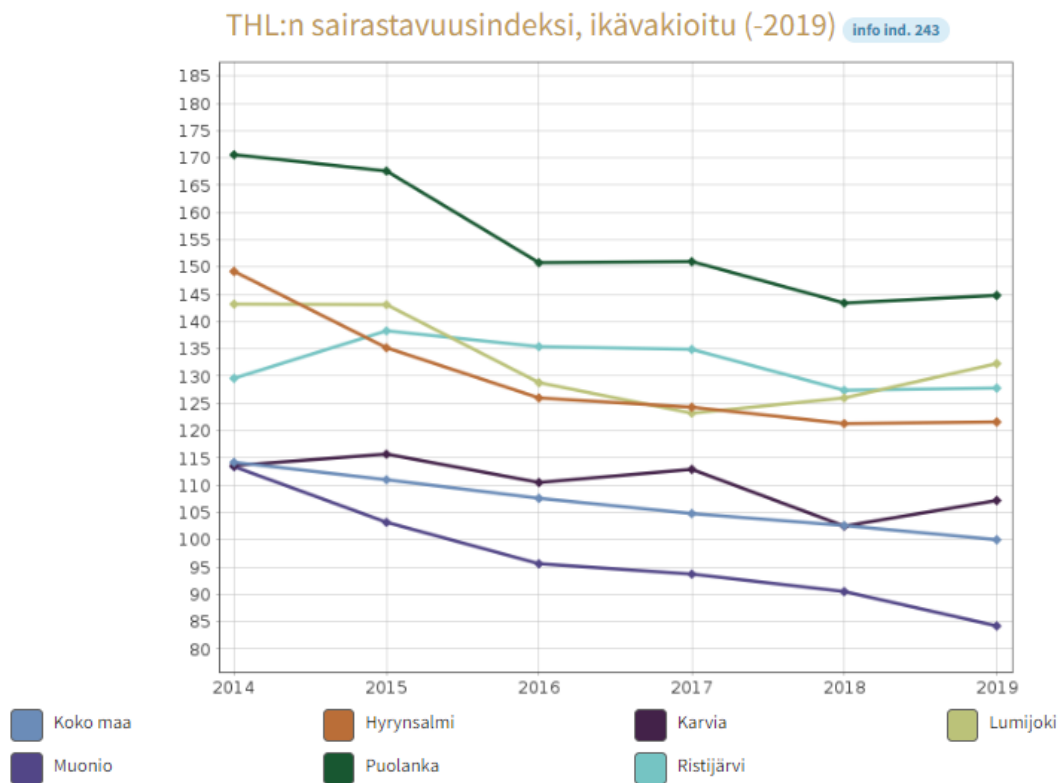
Kuva 11: Gin-kerroin kunnissa 2018–2023 (lähde: Sotkanet, THL).

Koko Kainuussa sosioekonomiset terveyserot ovat pääasiassa jyrkemmät kuin Suomessa keskimäärin. Vähemmän koulutettujen kainuulaisten joukossa huono terveys ja terveyttä vaarantavat elintavat olivat yleisempiä ja kuolleisuus suurempaa kuin korkeasti koulutettujen. (Alitalo et al. 2023.)

4.4 Sairastavuus

Väestön hyvinvointia ja terveyttä voidaan tarkastella THL:n sairastavuusindeksin kautta. Vuoteen 2019 saakka päivitetystä indeksistä on otettu huomioon seitsemän eri sairausryhmää ja neljä eri painotusnäkökulmaa. Indeksissä sisältyvät sairausryhmät ovat syövät, sepelvaltimotauti, aivoverisuonitaudit, tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, mielenterveyden häiriöt, tapaturmat sekä dementia. Sairausryhmittäiset indeksit kuvaavat sairauksien yleisyyttä tarkasteltavassa ikäryhmässä suhteessa koko maan samanikäisen väestön sairastavuuteen (koko maa = 100). Indeksien arvo on sitä suurempi, mitä yleisempää sairastavuus alueella on. Koko maassa sairastavuusindeksi on 100 uusimpana tilastovuonna.

Suurimmat sairausryhmittäiset alue-erot havaitaan tuki- ja liikuntaelinsairauksissa, vakavissa mielenterveyden häiriöissä, sepelvaltimotautissa sekä tapaturmissa. Kainuussa tuki- ja liikuntaelinsairausindeksin arvo on 144, joka on Suomen korkeimpia. Esimerkiksi Helsingissä se on 50 ja Länsi-Uudellamaalla 57.

Kuva 12: THL:n sairastavuusindeksi 2014–2019 (lähde: Sotkanet, THL). Sairastavuusindeksi oli saatavilla vain vuoteen 2019 saakka.

Liikkumattomuus ja paikallaanolo aiheuttavat monenlaisia terveyshaittoja sekä merkittäviä kustannuksia. Suoria kustannuksia ovat esimerkiksi terveyspalveluiden käytön kustannukset ja lääkkeet, epäsuoria työikäisen väestön työn tuottavuuden heikkenemisen kustannukset sairautensaolojen, työkyvyttömyyseläkkeiden ja ennenaikaisten kuolemien kautta.

Kainuun hyvinvointialueella ja sen kunnissa toteutettiin PYLL –analyysi Kainuun väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilasta sekä kehityksestä. Analyysin ja raportin toteutti FCG. Analyysissä on pohjatietoina Tilastokeskuksen kuolinsyyrekisterin kuolinsyyryhmittäisiä tietoja, jotka on ryhmitelty OECD-luokituksen mukaisesti, ja näin ollen ne ovat vertailtavissa myös kansainvälisesti. Tiedot ulottuvat vuoteen 2022.

Analyysi sisältää kvantitatiiviset PYLL-tulokset sekä kvalitatiiviset yhteenvedot Kainuun hyvinvointialueesta sekä erikseen alueen kuntien analyysit. PYLL-tuloksissa hyvinvointialueen tietoja verrataan koko maan tietoihin ja kuntien tuloksia hyvinvointialueen tietoihin.

Terveydentilan yksi perusosoitin muodostuu kuolleisuuden mittaamisesta. PYLL - analyysissa kuolleisuutta mitataan laskemalla ennalta esiintyneiden kuolemien perusteella vältettävissä olevat ennenaikaisesti menetetyt elinvuodet (PYLL Potential Years of Life Lost). Näin saadaan tieto yleisimmistä varhaisista kuolemia aiheuttavista syistä, jotka voitaisiin kokonaan estää tai hoitaa siten, ettei niihin tarvitsisi turhaan kuolla.

Kunnan pienen asukasluvun takia, luokkia tarkasteltu molemmat sukupuolet yhdessä ja vain pääluokkatasolla. PYLL -indeksissä Hyrynsalmella korostuivat verenkiertoelinten sairaudet, joiden tulokset ovat koko maan keskiarvoon ja Kainuun keskiarvoon verraten huomattavasti

korkeammalla. Suunta on ollut kuitenkin laskeva. Pääluokassa tapaturmat ja väkivalta Hyrynsalmi oli tilastoissa Kainuun kuntiin verraten hyvällä tasolla, eli tilastoitavia tapauksia oli vähän. Kuitenkin miesten itsemurhat nousivat Hyrynsalmella yli Kainuun ja koko maan keskiarvon. Pahanlaatuisten kasvainten ja syöpien osalta hyrynsalmelaisten molempien sukupuolien keuhkosityöpätapaukset korostuivat tuloksissa.

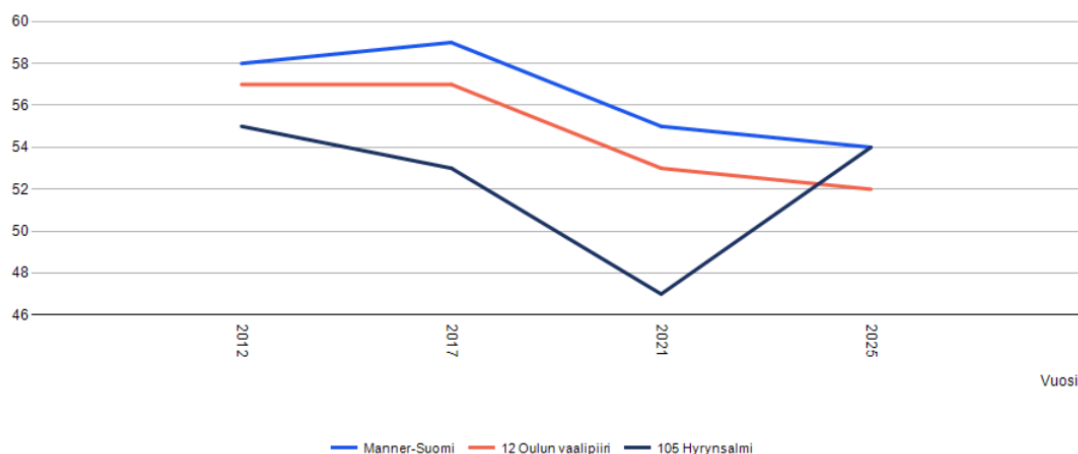
Kaikkien vältettävissä olevien menetysten osalta suunta on Hyrynsalmella ollut hyvinkin laskeva. Luku on puolittunut vuonna 2022 verraten vuoteen 1998.

4.5 Äänestysaktiivisuus

Indikaattori kuvaa äänestysprosenttia kuntavaaleissa. Äänestysprosentti kertoo äänestäneiden osuuden äänioikeutetuista. Poliittinen osallistuminen ja tunne siitä, että voi vaikuttaa itseä koskeviin yhteiskunnallisiin asioihin, on tärkeä hyvinvoinnin osa-alue, osa poliittisten resursien kokonaisuutta. Edustuksellisen demokratian peruslähtökohta on, että kaikki osallistuvat päätöksentekoon, sillä osallistuminen ruokkii myös vastuun tunnetta yhteiskunnasta. Jos äänestysprosentti olisi 100, niin kansan eri kerrostumat tulisivat katetuksi kunnanvaltuustossa.

Äänestysaktiivisuudessa on vaihtelua kuntien välillä. Pieni äänestysprosentti voi heijastaa sitä, että kiinnostus politiikkaan, usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin, poliittisten tapahtumien seuraaminen ja tiedot poliittisista asioista kunnassa ovat vähäisiä, yleisemmin siis passivoituminen. Taustalla voi myös olla aktiivinen protestointi, etenkin mikäli noudatettu politiikka ei miellytä tai kun sopivia ehdokkaita ei ole tarjolla. Huono äänestysaktiivisuus voi liittyä myös väestörakenteeseen, sillä äänestäminen on yleisintä vanhempien ikäryhmien ja korkeasti koulutettujen parissa. Toisaalta vähäisen äänestysaktiivisuuden voi nähdä myös osin tyytyväisyytenä vallitsevaan tilanteeseen; ei ole tarvetta saada muutosta äänestämisen kautta. Hyrynsalmen kunnan äänestysaktiivisuus on aiemmin ollut heikko ja selvästi valtakunnallista tasoa matalampi. Vuoden 2025 kuntavaaleissa Hyrynsalmen äänestysprosentti kuitenkin nousi vuoden 2021 47,3 %:sta 53,5 %:iin, joka vastaa nyt koko maan keskitasoa ja oli Oulun vaalipiirin keskitasoa korkeampi.

Äänestystiedot vaalivuositaisella kuntajaolla kuntavaaleissa muuttujina Alue ja Vuosi.
Äänestysprosentti.

Kuva 13: Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa 2012–2025 (lähde: Tilastokeskus).

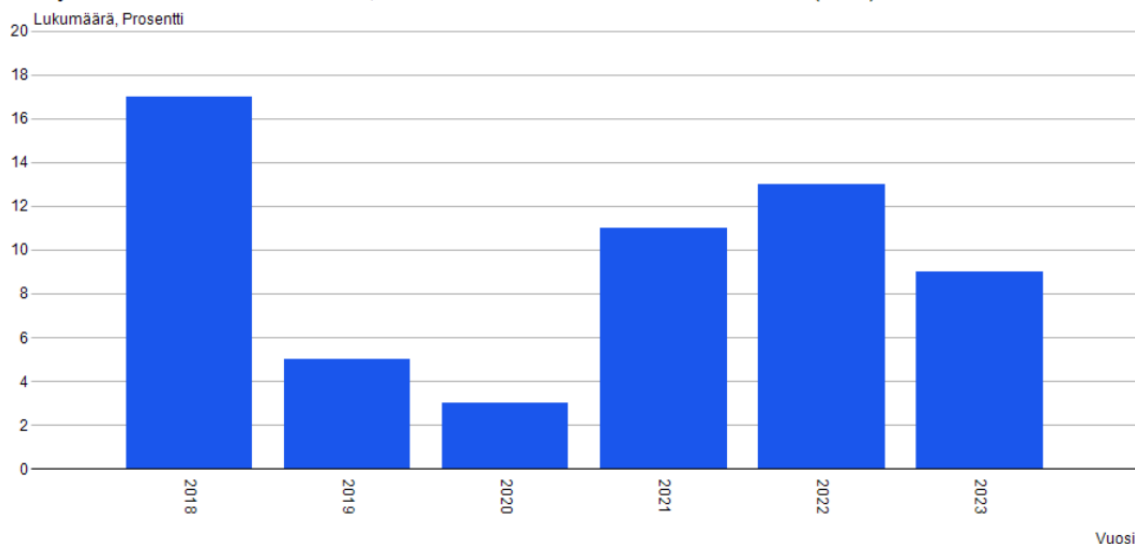
Äänestysaktiivisuus voidaan nähdä yhtenä mittarina muuten vaikeasti mitattavissa olevan osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokonaisuudessa. Alitalo et al. (2023, 30) mukaan juuri tämä alue on Kainuussa keskeisin elinolojen teeman haaste.

4.6 Turvallisuus

Hyvinvoinnin ja terveyden tarkasteluun kuuluu myös turvallisuus, jonka indikaattorina käytetään tässä Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten määrä -indikaattoria, joka ilmaisee näiden rikosten määrän tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Kyseessä ovat sellaiset väkivaltarikokset, joista on tehty rikosilmoitus, rangaistusvaatimusilmoitus tai annettu rikesakko. Suuri osa rikoksista ei tule poliisin tietoon. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan.

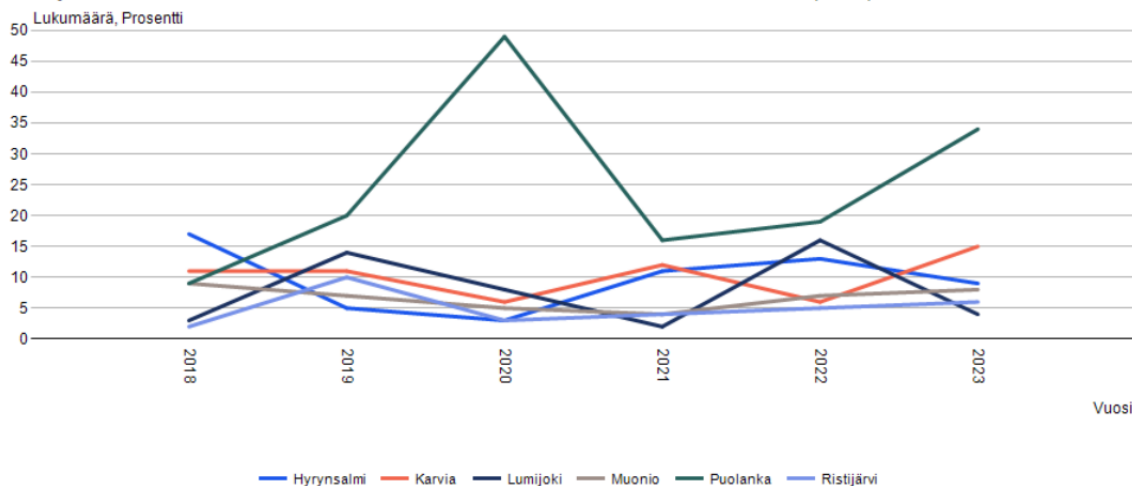
Nämä rikokset ovat Hyrynsalmella tarkastelujaksolla määrällisesti vähäisiä (kuva 14) ja luvut verrattain pieniä (vrt. kuva 15).

Tietoon tulleet rikokset ja niiden selvittäminen muuttujina Vuosi. Hyrynsalmi, 12 Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset, Viranomaisten tietoon tulleet rikokset (lkm.).

Kuva 14: Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset Hyrynsalmella 2018–2023 (lähde: Tilastokeskus).

Tietoon tulleet rikokset ja niiden selvittäminen muuttujina Kunta ja Vuosi. 12 Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset, Viranomaisten tietoon tulleet rikokset (lkm.).

Kuva 15: Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset eri paikkakunnilla 2018–2023 (lähde: Tilastokeskus).

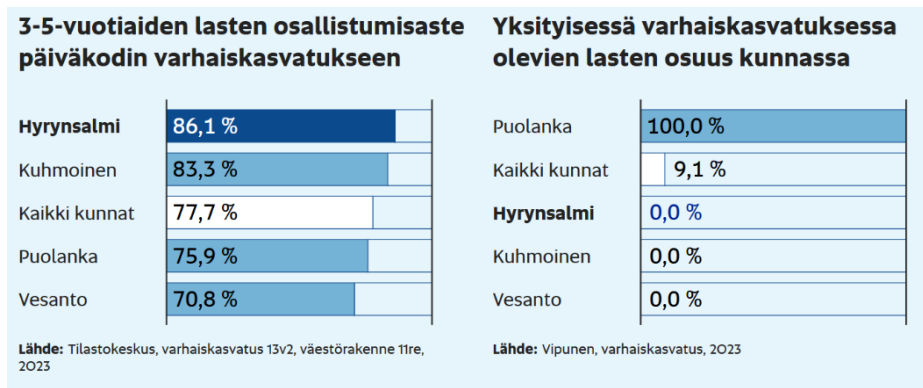
5. Hyvinvoinnin indikaattoritietoja ikäryhmittäin

5.1 Lapset ja nuoret

Lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikutetaan paljon varhaiskasvatukseen ja koulun kautta. Neuvolan kautta tavoitetaan myös ne perheet, jotka eivät ole varhaiskasvatuksen piirissä.

Varhaiskasvatuksessa laaditaan varhaiskasvatussuunnitelmat ja käytössä on kolmiportaisen tuen malli, jossa lapsi voi saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea oman tarpeensa mukaisesti. Varhaiskasvatuksen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tukena käytetään erilaisia malleja ja hankkeita, joista esimerkkeinä lukeva varhaiskasvatus -pilotti ja Liikkuva -mallin mukainen liikkuva varhaiskasvatustoiminta. Hyrynsalmen lasten käytössä on uusi, vuonna 2022 valmistunut päiväkotitoiminta, mikä korvasi aiemmat ryhmäperhepäiväkodit.

Hyrynsalmella varhaiskasvatukseen osallistui vuoden 2023 vuoden lopussa 86,1% 3-5-vuotiaista hyrynsalmelaisista (ks. kuva 16.). Tuoreempaa virallista tilastotietoa ei ole saatavilla. Lukema on korkea, minkä huomaa myös kotihoidon tuen kuntalisän maksettavasta osuudesta, joka on pienentynyt muutaman viime vuoden aikana huomattavasti.

Kuva 16: Päiväkodin varhaiskasvatukseen osallistuneet 3-5-vuotiaat (Lähde: Sivistyskuntakone/ varhaiskasvatus)

Hyrynsalmen yhtenäiskoulu on ollut mukana KiVa -toiminnassa (**K**iusaaminen **v**astainen). Kiusaamisen vastainen toiminta koulussa on valtakunnallinen ohjelma, johon kuuluu ennaltaehkäisevänä työnä luokilla 1, 4 ja 6 opetuspaketit, joilla käsitellään kiusaamisasiaa monesta eri näkökulmasta. Tavoitteena on mm., että oppilas pysähtyy miettimään, mitä kiusaaminen on, miltä se tuntuu, mitä voi tehdä, jos näkee jotakuta kiusattavan. Kun koulussa esiintyy kiusaamista, koulun opettajista koostuva ryhmä (KiVa-tiimi) kutsuu kiusatun oppilaan ja häntä kiusanneet oppilaat keskustelemaan asiasta. Koulussa on myös käytössä VERSO- eli vertaissovittelutoimintaa, jossa vertaissovittelukoulutuksen saaneet oppilaat auttavat ristiriitatilanteisiin joutuneita oppilaita löytämään itse ratkaisun ristiriitaansa.

Kuten aiemmin mainittiin, Hyrynsalmen kunnassa on laadittu varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen kulttuurikasvatussuunnitelma vuosille 2023–2025 monipuolisen taide- ja kulttuurikasvatuksen takaamiseksi. Suunnitelma tulee pysyväksi osaksi kunnan budjettia ja sitä päivitetään jatkuvasti.

MOVE-tutkimusten mukaan koululaisten liikkumattomuus on lisääntynyt. Hyrynsalmen nuorisovaltuuston edustajat vierailivat kesällä 2023 Hyrynsalmen kunnanvaltuuston kokouksessa esittämässä ajatuksiaan liikunnan lisäämiseksi nuorilla. Keinoina mietittiin esimerkiksi lainattavissa olevia liikuntavälineitä. Asiaa valmisteltiin eteenpäin nuorten esitysten pohjalta ja kunnanhallitus myönsi määrärahan lainattavien liikuntavälineiden hankkimiseen. Määrärahalla hankittiin lumikenkiä, liukulumikenkiä sekä SUP-lauta settejä, joita kuntalaiset voivat lainata kunnan vapaa-aikatoimelta veloituksetta.

Hyrynsalmi ja Suomussalmi saivat aluehallintovirastolta avustuksen aiemminkin tässä hyvinvointikertomuksessa mainittuun KuntoKipinä -yhteishankkeeseen pohjautuen Kainuun heikokoihin MOVE-tuloksiin. Hankkeessa Hyrynsalmen yhtenäiskoululle sekä Suomussalmen Ruukinkankaan koululle ja Karhulanvaaran koululle palkattiin KouluPT. KouluPT:n tavoitteena on saada lapsia ja nuoria aktivoitua ja kiinnittämään kokonaisvaltaisesti huomiota omaan liikumiseen ja hyvinvointiin. KouluPT toimii moniammatillisessa yhteistyössä kouluilla koulupäivien aikana tai välittömästi niiden loputtua. Toiminta on tarkoitus saada vakiinnutettua kouluihin.

Hyrynsalmen yhtenäiskoululla on käytössä pitkät liikuntavälitunnit. Välitunneilla on käytössä välikäritointia, joita järjestävät tukioppilaat, nuorisohjaaja, opettajat sekä KouluPT.

Yhtenä fyysisen hyvinvoinnin indikaattorina voidaan käyttää ylipainon yleisyyttä lapsilla ja nuorilla. Hyrynsalmella nuorten ylipainon yleisyys on kasvussa. Alla (kuva 17) indikattoritietoa eri ikäisten lasten ja nuorten ylipainon yleisyydestä Hyrynsalmella. Hyrynsalmen lukemat ovat kaikissa ikäluokissa sekä Kainuun että koko maan prosentteja korkeammat.

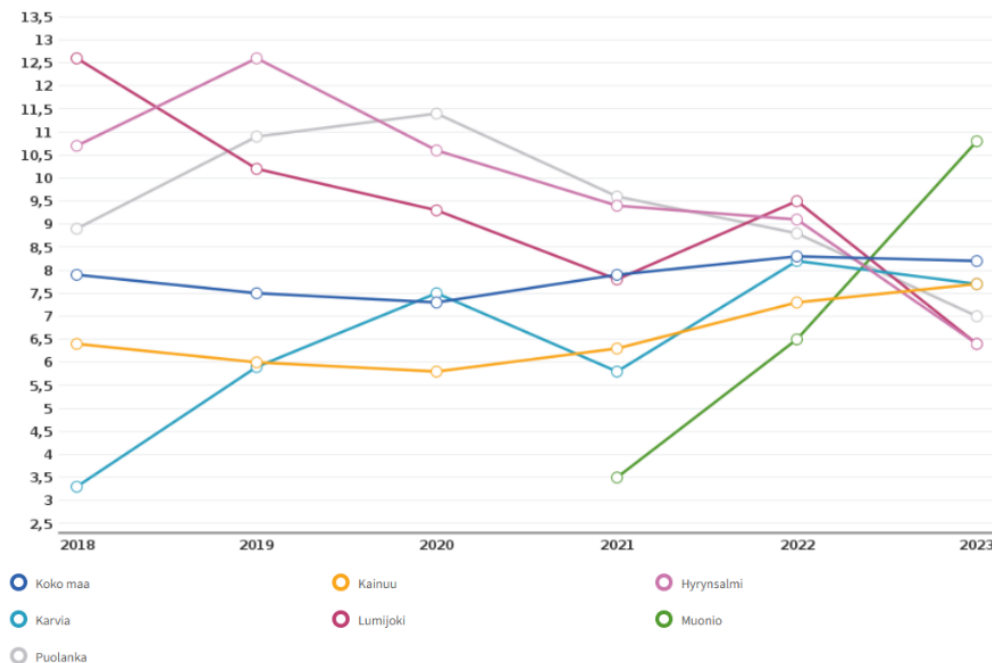
Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 13 - 16-vuotiailla info ind. 3235	Koko maa	yhteensä	24,2	24,9	25,1	25,2	24,8	23,5
	Kainuu			25,9			29,2	27,4
	Hyrynsalmi			26,1			36,8	41,5
Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 2 - 6-vuotiailla info ind. 3231	Koko maa		19,5	19,3	21,5	20,6	19,1	19,4
	Kainuu			21,1		21,5	19,6	22,0
	Hyrynsalmi			23,3		28,6	28,0	24,5
Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 7 - 12-vuotiailla info ind. 3233	Koko maa		22,3	22,9	24,6	24,5	23,4	22,3
	Kainuu			25,6			27,5	25,1
	Hyrynsalmi			29,2			37,0	31,4

Kuva 17: Ylipainon (ml. lihavuuden) yleisyys (%) 2 - 16-vuotiailla (lähde: Sotkanet, THL)

Kaikille peruskoulun päättävälle tarjotaan jatko-opintomahdollisuutta, mutta yksilöllisistä syistä koulutuksen ulkopuolelle jää osa väestä myös Hyrynsalmella; koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % -osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on Hyrynsalmella 6,4 % (kuva 18). Kainuun kuntien keskiarvo on 7,7 %. Vuoden 2024 lukuja ei ollut saatavilla.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

info ind. 3219 Sukupuoli: Yhteensä

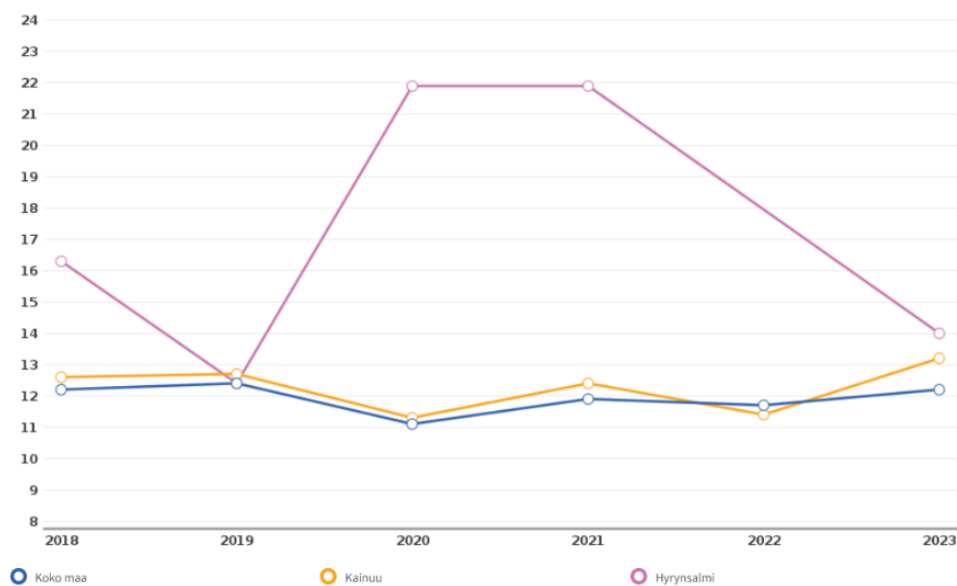
Kuva 18: Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä 2018-2023 (lähde: Sotkanet, THL).

Hyrynsalmen osalta kunnan pienuuden vuoksi lasten, varhaisnuorten ja lapsiperheiden osalta kansallista indikaattoritietoa on saatavissa melko vähän. Erityisesti kouluterveyskyselyjen osalta pieni kunta ei tietosuojaan vuoksi voi saada erillisiä tuloksia. Kouluterveyskyselyistä käy kuitenkin yleisesti ilmi, että nuorten asenneilmapiiri päihteitä kohtaan on muuttunut. Päihteitä käyttävien määrä on hieman laskenut. Koronapandemian aikana sosiaalinen kanssakäyminen on ollut vähäisempää, jolloin potentiaalisia tilanteitakaan päihteiden käyttöön ei ole ollut normaalitilannetta vastaavasti.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin indikaattorina käytetään usein lasten pienituloisuusastetta, joka ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien alle 18-vuotiaitten henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista alle 18-vuotiaista henkilöistä. Kyse on mittarista, joka kuvaa väestön asemaa suhteellisella tulojakaumalla. Mikäli alle 18-vuotiaiden pienituloisuusaste on korkeampi kuin väestön yleinen pienituloisuusaste, lapsiperheiden suhteellinen tuloasema on keskimääräistä heikompi. Hyrynsalmella indikaattorin lukema on vaihdellut melko paljon vuosittain tarkastelujaksolla ja on verrattain korkea (kuva 19).

Lasten pienituloisuusaste

info ind. 228 Sukupuoli: Yhteensä

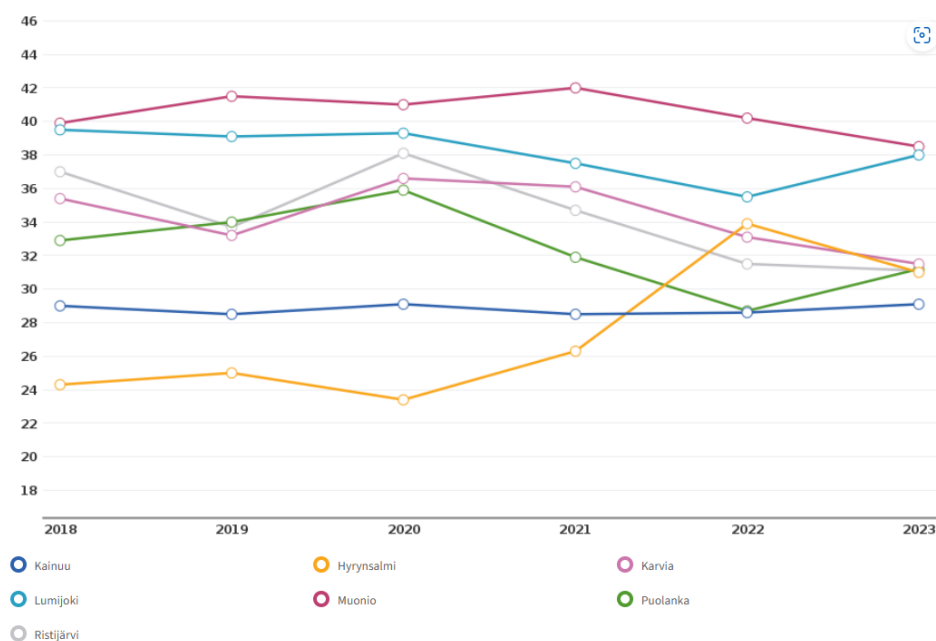

Kuva 19: Lasten pienituloisuusaste 2018–2023 (lähde: Sotkanet, THL).

Toisena indikaattorina voidaan käyttää ahtaasti asuvat lapsiasuntokuntien indikaattoria (kuva 20). Hyrynsalmella luku on ollut nouseva vuodesta 2020 alkaen, mutta kääntynyt nyt hiukan laskuun. Hyrynsalmen prosenttiosuus 31 % on hiukan Kainuun keskitasoa 29,1 % korkeampi. Tiedot olivat saatavilla vuoteen 2023 saakka.

Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista

info ind. 190 Sukupuoli: Yhteensä

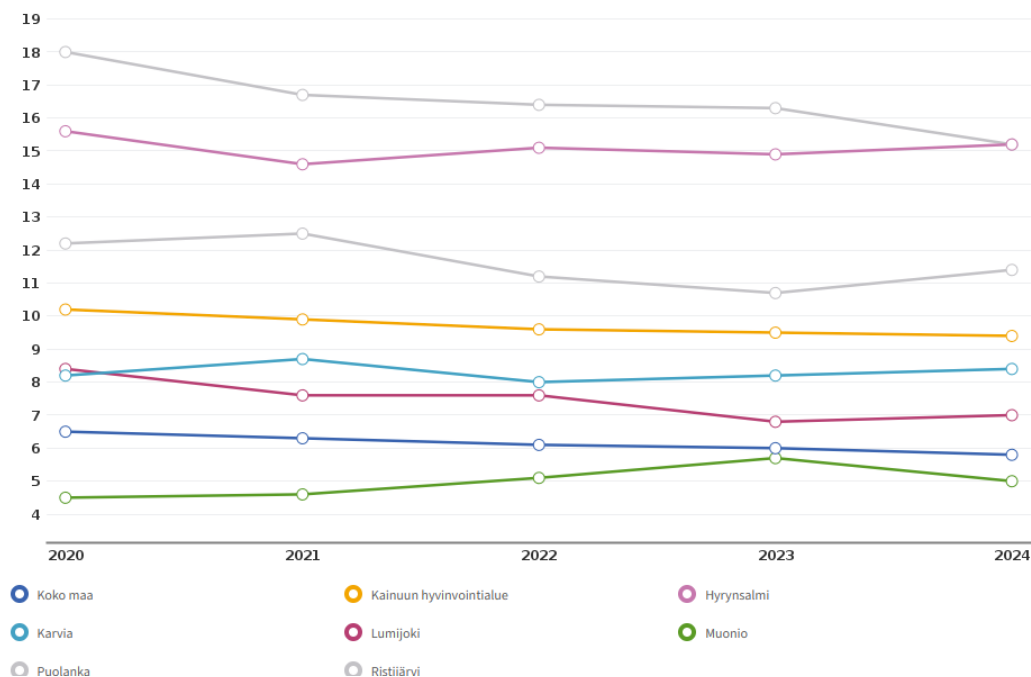
Kuva 20: Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista 2018–2023 (lähde: Sotkanet, THL).

5.2 Työikäiset

Työllisyyttä ja työttömyyttä kuvattiin jo aiemmin luvussa 3.2. Työkyvyttömyyseläkettä saavien 25–64-vuotiaiden prosentuaalinen osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on Hyrynsalmella 15,2 %. Määrä on korkea alueellisesti ja kansallisesti verrattuna: Kainuun hyvinvointialueen lukema on 9,4 %, koko maan tulos on 5,8 %.

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

info ind. 306 Sukupuoli: Yhteensä

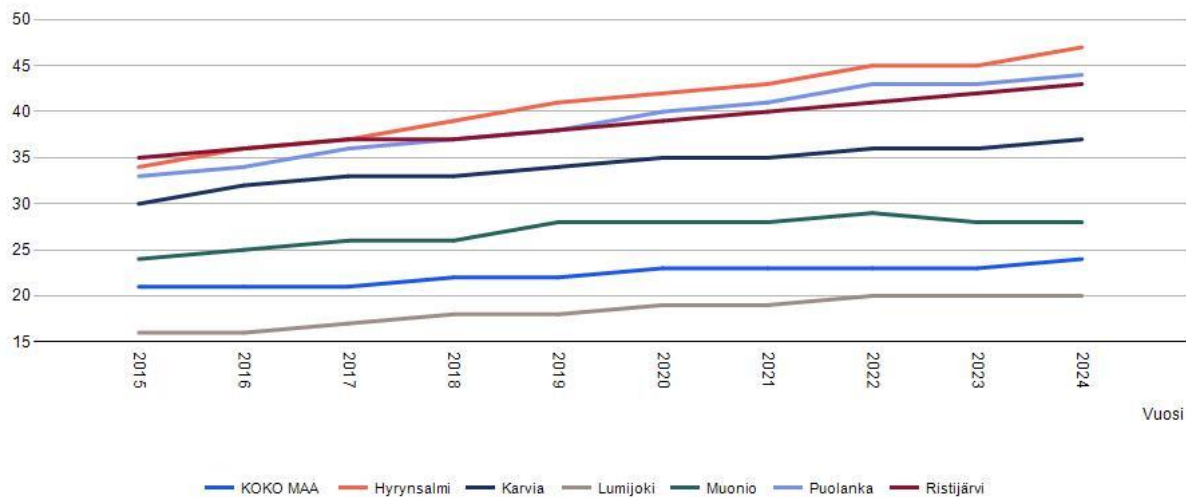

Kuva 21: Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä 2020–2024 (lähde: Sotkanet, THL).

5.3 Ikäihmiset

Eläkeläisten osuus väestöstä on Hyrynsalmella noussut jatkuvasti ja on suurempi kuin missään verrokkikunnassa. Eläkeläisiä on tällä hetkellä jo yli puolet kunnan väestöstä. Seuraavassa kuvassa on esitetty yli 65 -vuotta täyttäneiden osuus kunnan väestöstä kehityksenä ajanjaksolla 2015-2024.

Tunnuslukuja väestöstä muuttujina Alue ja Vuosi. 65 vuotta täyttäneiden osuus, %.

Kuva 22: 65-vuotta täyttäneiden osuus väestöstä 2015–2024 (lähde: Tilastokeskus).

Suuri osa Hyrynsalmen eläkeläisistä on varsin hyväkuntoisia ja osallistuvia. Kunnassa on aktiivisesti toimiva vammais- ja vanhusneuvosto, joka on mm. tehnyt kunnalle paljon aloitteita ikäihmisten näkökulmasta tärkeitä asioista. Aloitteita on viety eteenpäin ja pyritty toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan.

Hyte-kertoimen mittareihin kuuluu indikaattori Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä. Hyrynsalmen tulokset (287,8 hoitajaksoa) ovat Kainuun kuntien (298,1 hoitajaksoa) hiukan paremmat. Koko maan keskiarvoon (332,3 hoitajaksoa) verrattuna tulokset ovat paremmat. Uusimmat saatavilla olevat tulokset ovat vuodelta 2023.

Toisaalta suurin ja muista maakunnista eniten poikkeava hyvinvoinnin ja terveyden puute paikantuu Kainuussa eläkeikäiseen väestöön ja etenkin yli 75-vuotiaaseen väestöön (Alitalo et al. 2023). Tuoreessa tutkimuksessa korostui iäkkäämmän väestön poikkeuksellisen heikot arvot muihin maakuntiin verrattuna useissa tutkituissa terveyden muuttujissa samoin kuin elinolojen muuttujissa. Esimerkiksi itsensä onnelliseksi kokevien osuus, elämänlaatunsa hyväksi kokevien osuus ja yksinäisyyden kokemus saivat erityisen haastavia arvoja iäkkäiden ryhmässä.

Hyrynsalmen kunta on Kainuun kuntien lailla ollut mukana UKK-instituutin Voimaa Vanhuuteen -ohjelmassa ja uusi ohjelma alkoi tammikuussa 2025, kuten aiemmin tässä kertomuksessa mainittiin. Ohjelman päämääränä on edistää vielä kotona itsenäisesti pärjäävien, toimintakyvyltään heikentyneiden ikäihmisten (75+) liikkumiskykyä, osallisuutta ja itsenäistä selviytymistä terveysliikunnan avulla. Ohjelmasta saadut materiaalit ovat kunnalla ja mukana olevilla järjestöillä käytössä, ja materiaaleja on jaettu kuntalaisille ohjauksien ja tapahtumien yhteydessä.

6. TEA-viisarit toiminnan mittareina

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää kaksi kertaa vuodessa tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). Tiedonkeruilla selvitetään esimerkiksi toimenpiteitä, resursseja ja poikkihallinnollisia toimintakäytäntöjä. Kunnille tiedonkeruut antavat tietoa kunnan tilanteesta suhteessa koko maahan tai vastaaviin kuntiin. Tietoja käytetäänkin hyvinvointijohtamisen välineenä useissa kunnissa.

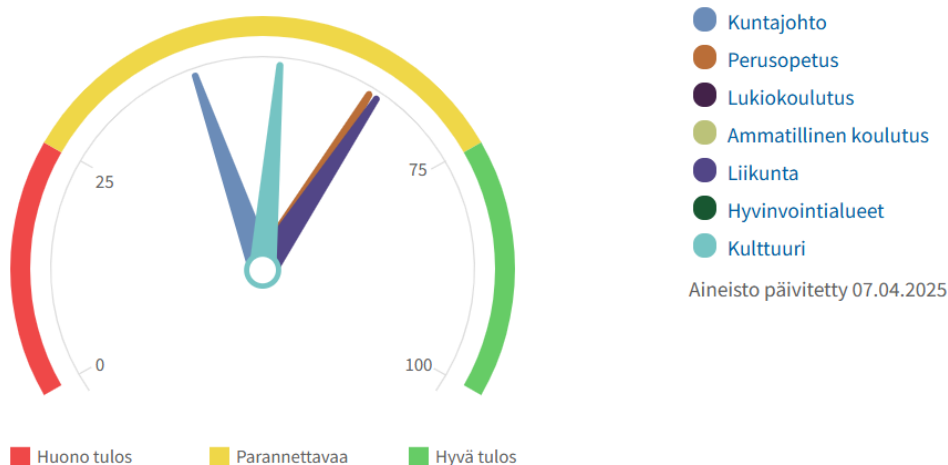
TEAviisarit muodostetaan seuraavilta toimialoilta: kuntajohto, kulttuuri, liikunta, lukio- ja ammatillinen koulutus, perusopetus ja hyvinvointialueet. Toimialakohtainen TEAviisari muodostuu osa-alueista, joita ovat sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat ja osallisuus. Kaikkien aineistojen taustalla on erillinen tiedonkeruu, joka on osoitettu kunnan, terveyskeskuksen, peruskoulun tai toisen asteen oppilaitoksen, johtavalle viranhaltijalle. Aineistoa on myös täydennetty muista saatavissa olevista tilastoista.

TEAviisareihin voi tutustua internetissä osoitteessa www.teaviisari.fi, missä voi esimerkiksi ottaa Hyrynsalmen mittareiden rinnalle hyvinvointikertomukseen valittujen vertailukuntien TEAviisareita.

Hyrynsalmen osalta kaikkien sektoreiden tietoja ei ole saatavilla edellisten toteutettujen kyselyiden pohjalta. Lukio- ja ammatillisen koulutuksen osalta tietoja ei voi olla, koska näitä koulutusmuotoja kunta ei järjestä. Lisäksi tätä kertomusta laadittaessa hyvinvointialueen TEAviisareita ei ollut saatavilla, joka kattaa koko perusterveyden huollon osion.

Seuraavassa on esitetty Hyrynsalmen kunnan TEAviisarit kokonaisuutena sekä niiden toimialojen osalta, joista erilliset mittarit ovat saatavilla. Kokonaisuudessaan kehitettävää on TEA-viisareiden perusteella kaikilla osa-alueilla, joista mittarit ovat saatavilla. Eniten kehitettävää on kuntajohdon osalta. Kuntajohdon tulosta heikentää raportoinnin osuudet. Tulosta heikentää laajan hyvinvointikertomuksen puuttuva tieto, sillä kertomus tehtiin pitkän aikavälin jälkeen vuonna 2023. Tiedot eivät ole päivittyneet TEA-viisareihin. Myöskään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa ei ole laadittu useampaan vuoteen eikä asetettu kestävyystavoitteita esimerkiksi ympäristöä, luonnon monimuotoisuuden suojelua tai kestäväää ja eriarvoisuutta vähentävää kaavoitusta ja asuntotuotantoa koskien. TEA-viisareiden tulokset ovat kuitenkin nousseet vuodesta 2023 monessa osa-alueessa.

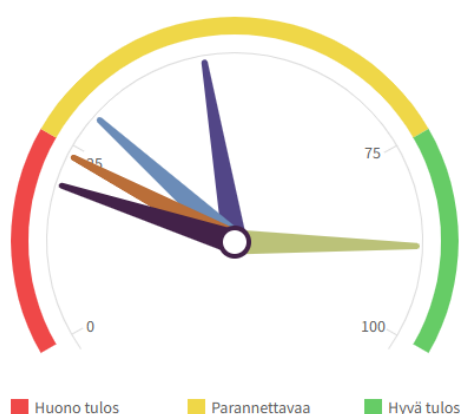
Kaikki sektorit : Hyrynsalmi 2024

Pisteet	Hyrynsalmi	Kainuun hyvinvointialue	Koko maa
Kaikki sektorit	55	66	70
Kuntajohto	42	75	83
Perusopetus	63	66	64
Lukiokoulutus	..	68	67
Ammatillinen koulutus	..	66	66
Liikunta	64	53	69
Hyvinvointialueet	..	71	59
Kulttuuri	52	66	72

Kuntajohto noussut vuodesta 2023 33 pisteestä 42 pisteeseen, vaikka kaikki osiot eivät ole päivityttyneet vuodesta 2023. Erityisesti voimavarat osio on noussut yli maan keskitason ja tulos on Hyrynsalmella hyvä. Monessa osa-alueessa on kuitenkin edelleen paljon kehitettävää.

Kuntajohto : Hyrynsalmi 2023

Kuntajohto

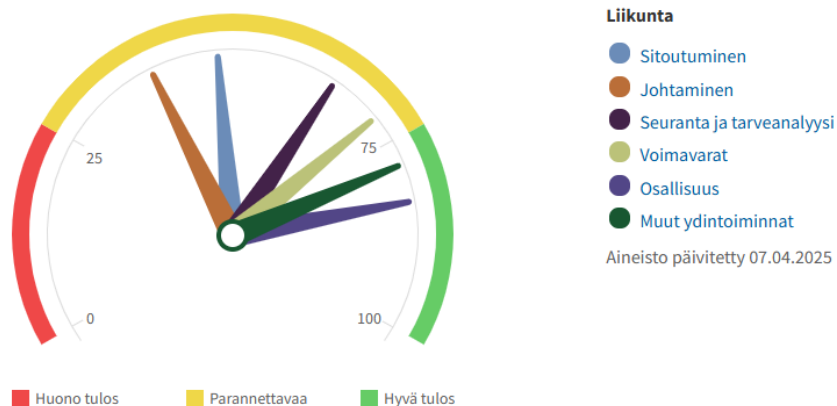
- Sitoutuminen
- Johtaminen
- Seuranta ja tarveanalyysi
- Voimavarat
- Osallisuus

Aineisto päivitetty 07.04.2025

← Pisteet	Hyrynsalmi	Kainuun hyvinvointialue	Koko maa
Kuntajohto	42	75	83
Sitoutuminen i	30	76	83
Johtaminen i	24	86	86
Seuranta ja tarveanalyysi i	20	93	90
Voimavarat i	88	60	79
Osallisuus i	46	58	77

Liikunnan osalta Hyrynsalmen tulokset ovat menneet parempaan suuntaan. Hyvä tulos on saatu osallisuuden ja muiden ydintoimintojen osalta; asukkaiden mahdollisuudet osallistua toiminnan kehittämiseen on arvioitu hyväksi. Kaikkein eniten kehitettävää on johtamisen ja sitoutumisen suhteen.

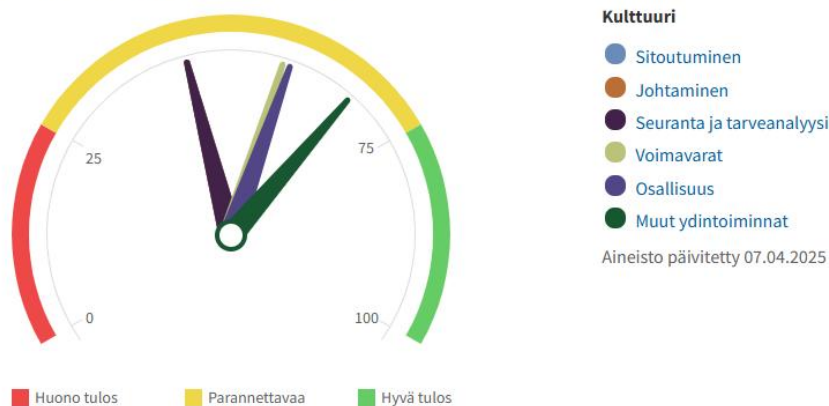
Liikunta : Hyrynsalmi 2024

← Pisteet	Hyrynsalmi	Kainuun hyvinvointialue	Koko maa
Liikunta	64	53	69
Sitoutuminen i	48	50	66
Johtaminen i	39	35	62
Seuranta ja tarveanalyysi i	64	46	72
Voimavarat i	71	76	58
Osallisuus i	83	47	80
Muut ydintoiminnot i	78	66	79

Kulttuurin osalta Hyrynsalmen tulokset ovat pysyneet samana edellisestä tiedonkeruusta.

Kulttuuri : Hyrynsalmi 2023

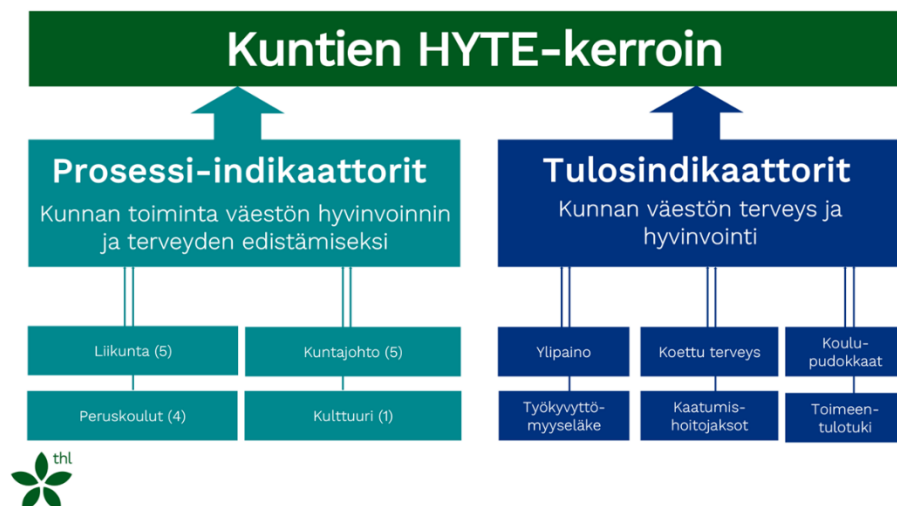
Pisteet	Hyrynsalmi	Kainuun hyvinvointialue	Koko maa
Kulttuuri	52	66	72
Sitoutuminen	44	58	66
Johtaminen	44	70	72
Seuranta ja tarveanalyysi	44	56	66
Voimavarat	57	61	65
Osallisuus	58	63	78
Muut ydintoiminnot	67	87	82

Yhteenvetona kaikkien osa-alueiden suhteen voidaan sanoa, että seuranta ja raportointi vaativat merkittävää kehittämistä. Samoin hyte-työhön sitoutumista ja sen näkyväksi tekemistä sekä johtamista tarvitaan enemmän.

7 HYTE-kerroin

Kunnille on otettu vuoden 2023 alusta käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. Kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote -uudistuksen jälkeen.

Lisäosan suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattoreiden perusteella: toimintaa kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista.

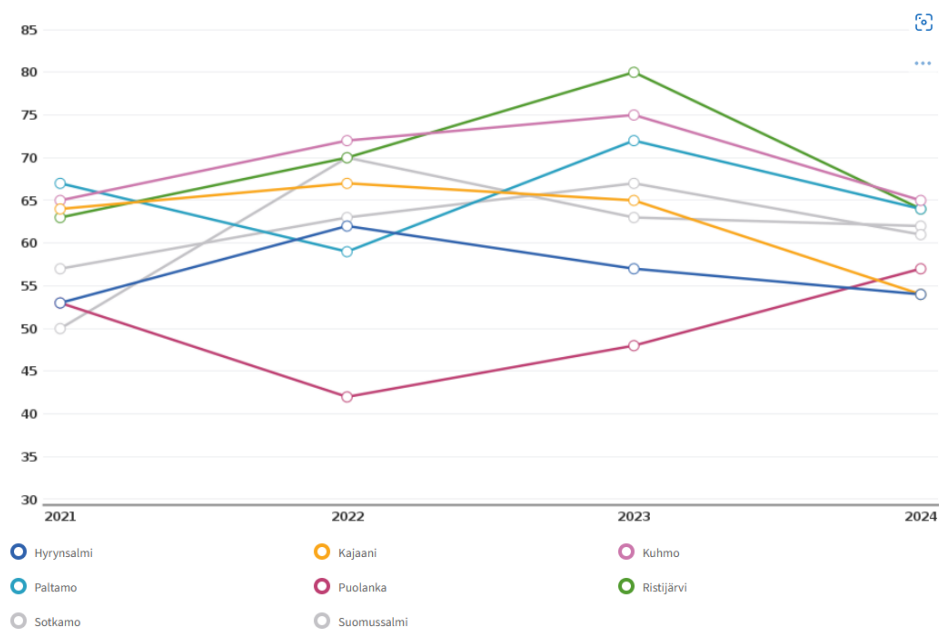

Kuva 23 Hyte -kertoimen muodostuminen (Kuvälähde: THL)

HYTE-kerroin saadaan laskemalla tulos- ja prosessi-indikaattorien keskiarvo. Keskiarvon osalta tavoitellaan mahdollisimman suurta lukua. Hyrynsalmen HYTE -kertoimen tulos 2024 on 54, joka on Kainuun kuntien alin, samassa tuloksessa Kajaanin kanssa. Hyrynsalmen HYTE -kerroin tulos oli vuonna 2022 62.

HYTE-kerroin, 0 - 100

info ind. 5340 Sukupuoli: Yhteensä

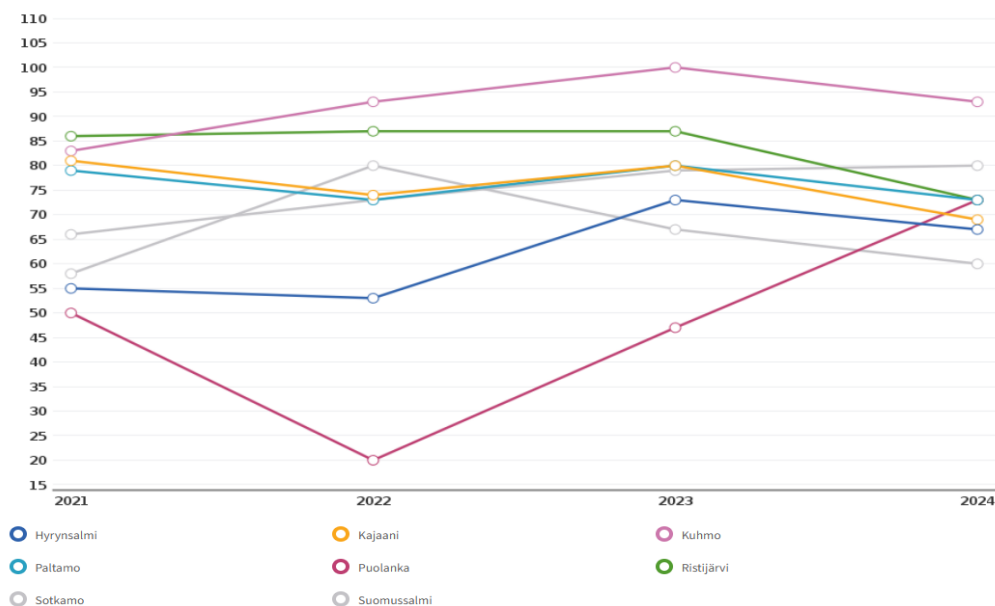
Kuva 24: HYTE-kerroin Kainuun kunnissa 2021–2024.

Toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit mittaavat nykytilannetta ja antavat vastausta kysymykseen: ”Millaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on?” Prosessi-indikaattoreita on kaikkiaan 14 peruskoulua, liikuntaa ja kuntajohtoa koskien ja niitä mitataan skaalalla 0–100. Keskiarvon osalta tavoitellaan mahdollisimman suurta lukua, ts. Hyrynsalmella on ollut nousua valtuustokauden aikana ja nyt kerroin on kääntynyt laskuun.

Hyrynsalmen osalta peruskoulua ja liikuntaa koskevien indikaattorien luku on kaikkien osalta 100 tai yli maan keskiarvon muutamaa 0 kohtaa lukuun ottamatta. Nolla-tilastot johtunevat osin siitä, että toiminnasta ei ole raportoitu. Toisaalta talousarviossa- ja suunnitelmassa ei ole tähän asti selkeästi määritelty mittareita hyte -tavoitteiden toteutumisen seuraamiseksi. Tällöin myöskään valtuustolle ei ole raportoitu väestön elintavoista ja hyvinvoinnista eikä tarkastuslautakunta ole arviointikertomuksessa arvioinut hyte -tavoitteiden toteutumaa. Kunnassa ei ole aiempien kyselyiden aikaan toiminut erikseen nimettyä hyvinvointikoordinaattoria tai muuta vastaavaa asiantuntijaa, kuten tällä hetkellä on. Myöskään asukasraatien hyödyntämisestä kunnan palveluiden suunnittelussa ei ole raportoitu, joskin tämä toiminta on ollutkin vähäistä.

Prosessi-indikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)

info ind. 5339 Sukupuoli: Yhteensä

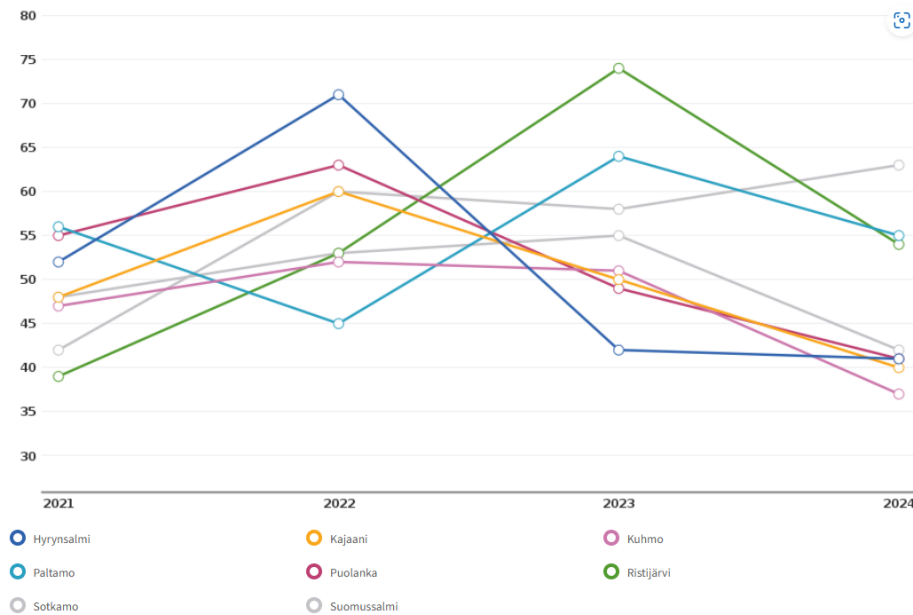
Kuva 25: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit Kainuussa 2021–2024.

Tulosindikaattorit mittaavat muutosta väestön terveydessä ja hyvinvoinnissa. Tulosindikaattoreihin kunta voi vaikuttaa omalla toiminnallaan, eri ikäryhmät ovat edustettuina ja keskeistä on muutoksen mittaaminen, jolloin kunnat olisivat tasa-arvoisessa asemassa väestörakenteesta, työttömyystilanteesta tms. tekijästä huolimatta. Skaalattuja tulosindikaattoreita mitataan skaalalla 0–100, jossa kunta saa pisteitä viimeisimmän kahden mittausvuoden välisen erotuksen suuruuden mukaan.

Keskiarvon osalta tavoitellaan mahdollisimman suurta lukua, ts. Hyrynsalmen luku on Kainuun kuntien keskitasoa ja luku on laskenut jyrkästi. Hyrynsalmen osalta myönteistä kehitystä on ollut erityisesti kaatumisten ja putoamisten aiheuttamien hoitojaksojen suhteen, koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten suhteen sekä työkyvyttömyyseläkettä saavien määrissä. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden sekä ylipainon suhteen kehitys on ollut negatiivista.

Tulosindikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)

info ind. 5338 Sukupuoli: Yhteensä

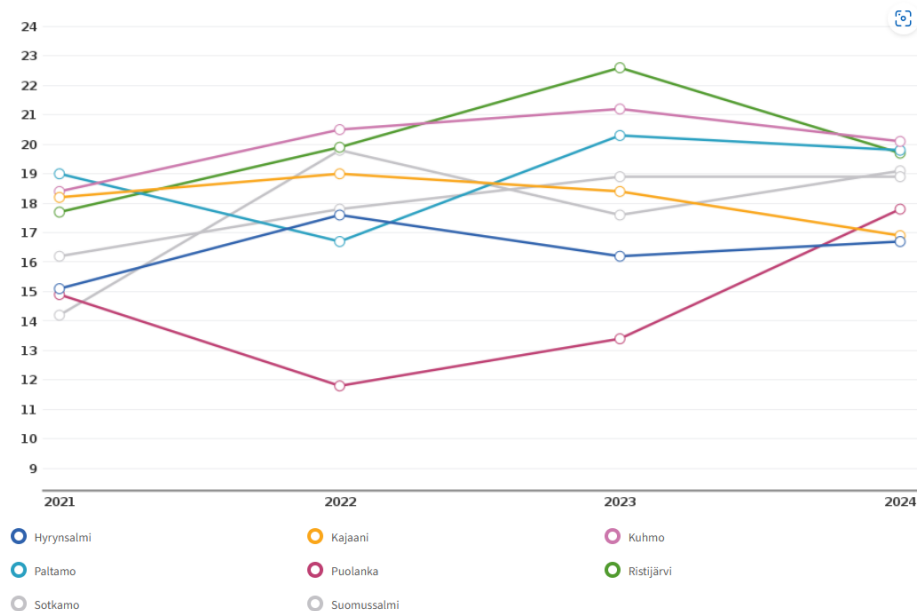

Kuva 26: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit Kainuussa 2021–2024.

Kertomalla kunnan HYTE-kertoimen ja koko maan keskiarvon välinen osamäärä ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinta saadaan kunnan HYTE-/asukas.

HYTE-kerroin euroa / asukas

info ind. 5341 Sukupuoli: Yhteensä

Kuva 27: HYTE-kerroin euroa/asukas Kainuun kunnissa 2021–2024.

Kuten edellä todettiin, Hyrynsalmen osalta monet hyte-kertoimella mitatut asiat ovat tällä hetkellä hyvässä tilanteessa ja monien osalta hyte-kerrointa saadaan kohennettua merkittävästi pelkästään parantamalla tehdyistä toimista raportointia.

8. Lopuksi

8.1. Johtopäätökset

Hyrynsalmen kunnan hyvinvointityön rakenteet ja järjestelmällinen toteuttaminen ovat kehittyneet merkittävästi viime vuosien aikana. Hyvinvointityön merkitys on tiedostettu ja kirjattu osaksi kuntastrategiaa sekä tuotu osaksi päätöksentekoa ja käytännön toimintaa. Valtuustokaudella 2021–2025 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön työryhmä on toiminut aktiivisesti. Hyvinvointikertomus toteutettiin pitkän tauon jälkeen loppuvuodesta 2023 sekä 2025. Hyvinvointikoordinaattori on nimettyä - vaikkakin oman toimen ohella – ja osallistuu aktiivisesti hyvinvointialueen hyvinvointikoordinaattoreiden yhteiseen toimintaan.

Hyvinvointityö perustuu ajantasaiseen tilannekuvaan hyrynsalmelaisten hyvinvoinnin tilasta. Tilannekuvan pohjalta hyvinvointityölle tulee asettaa selkeät, mitattavat tavoitteet Hyrynsalmen kunnan hyvinvointityön haasteita ovat olleet tavoitteiden asetannan, toteutumisen mittaamisen ja tulosten raportoinnin puuttuminen. Nämä asiat ovat jo osin kohentuneet, vaikka kehitettävää niissä on edelleen.

Lasten ja nuorten osalta hyvinvoinnin arviointia ja toisaalta tavoiteasetantaa vaikeuttaa indikaattoritietojen puuttuminen pienen kohderyhmän vuoksi. Noin 80 % alle kouluikäisistä hyrynsalmelaisista tavoitetaan varhaiskasvatuksen kautta, ja neuvolatoiminta tavoittaa kaikki alle kouluikäiset. Peruskoulu tavoittaa kaikki perusopetusvelvolliset. Nuorten osalta keskeinen haaste on nuorten aikuisten suuri koulutuksen ulkopuolelle jäävien osuus.

Työikäiset ovat osin vaikeasti tavoitettava ryhmä, joka jää helposti ”väliinputoajaksi” erilaisia hyvinvoinnin edistämisen toimenpiteitä suunniteltaessa; lapset ja nuoret sekä ikäihmiset ovat olleet selkeämmin esimerkiksi erilaisten hanketoimenpiteiden kohteena. Työllisistä noin 60 % työskentelee asuinkunnassa ja heistä vajaa neljännes kuntaorganisaation palveluksessa. Keskeisimpiä työikäisiä koskevia haasteita ovat muita Kainuun kuntia hieman suurempi työttömyys ja suuri työkyvyttömyyseläkeläisten osuus. Hyrynsalmen asukkaiden pienituloisuusaste on suhteellisen korkea.

Yli puolet kuntalaista on eläkeikäisiä ja väestöllinen huoltosuhde sen myötä korkea. Suuri eläkeikäisten osuus kuntalaisista vaikuttaa palveluiden tarpeeseen ja niiden järjestämisen tapaan sekä viestintään. Suuri osa eläkeläisistä on kuitenkin varsin hyväkuntoisia ja osallistuvia, kuten aiemmin on mainittu. Vireät eläkeläiset muodostavatkin oivan potentiaalin järjestö- ja vapaaehtoistyöhön sekä toimivan ”sijaisreservin” kunnan palveluihin, kuten perusopetukseen ja varhaiskasvatukseen. Kuitenkin erityisesti vanhempaan eläkeläisten ryhmään kohdentuu selkeää hyvinvoinnin ja terveyden puutetta.

Merkittävä hyvinvointityön haaste on yhteisöllisyyden ja osallisuuden tunteen vahvistaminen kaikissa kuntalaisten ryhmissä. Osallisuus on havaittu keskeiseksi kehityskohteeksi jo aiemmin kunnan ja koko Kainuun hyvinvointialueen osalta. Myös vuoden 2025 alussa toteutetussa hyvinvointikyselyssä kävi ilmi, ettei suuri joukko vastanneista kokenut voivansa vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kotikunnassa tai käytettäessä sosiaali- ja terveyspalveluja. Koetun osallisuuden merkitys ja hyödyt ovat kuitenkin kiistattomat. Osallisuuden edistäminen toteutuu jo hyvin vaikuttamistoimielimien toiminnassa. Viestinnän kehittäminen osa-aikaisen viestintäkoordinaattorin myötä on osaltaan varmasti jo parantanut osallisuuden toteutumista, mutta

kehitettävää on edelleen. Erilaista toimintaa, tapahtumia ja tempauksia on järjestetty suhteellisen paljon ja niillä on tavoitettu hyvin kuntalaisia. Edelleen monipuolisempi ja ennakoivampi tiedottaminen ja kuntalaisten kuuleminen on kehitystehtävä, jota hankaloittavat pienet viestintäresurssit.

Hyvinvointityö on verkostotyötä kunnan sisällä ja ulkopuolella. Poikkihallinnollinen hyvinvointityö kunnan sisällä sekä yhdistysten ja muiden sidosryhmien kanssa on kehittynyt merkittävästi. Kainuun hyvinvointialueen kanssa tehtävässä yhteisessä hyvinvointityössä on edelleen kehittämistä, mutta myös jo paljon hyvää, esimerkkeinä hyvinvointialueen ja kuntien hyvinvointikoordinaattoreiden säännöllinen yhteinen kokoontuminen, yhdessä toteutettu hyvinvointikysely, yhteisesti hankittu PYLL-analyysi sekä hyvinvointikertomus- ja suunnitelmayhteistyö.

Hyrnsalmen kunnan valtuusto on päättänyt uudesta toimielinrakenteesta alkaen 1.6.2025. Tällöin aiemmat sivistys- ja ympäristölautakunta lakkaavat ja työnsä aloittavat hyvinvointi ja elinvoimavaliokunnat. Uusi valiokuntamalli tarjoaa uudenlaisia mahdollisuuksia hyvinvointi- ja elinvoimatyön kehittämiseen.

8.2. Toimenpide-ehdotukset

Tässä hyvinvointikertomuksessa on esitetty hyvinvoinnin tilannekuva ja tulevassa suunnitelmaosiossa tullaan esittämään tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Suunnitelma laaditaan yhdessä valtuuston kanssa syksyllä 2025. Suunnitelma laaditaan samassa tahdissa hyvinvointialueen suunnitelman kanssa, jotta alueen ja kunnan tavoitteet ja toimenpiteet ovat yhtenevät ja samansuuntaiset. Jatkossa tavoitteiden etenemistä seurataan talousarviokausittain. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön työryhmän toimintaa tulee edelleen jatkaa säännöllisenä.

Kehittämistyö vaatii myös resursseja. Hyvinvointityöhön käytettävä työaika on lisääntynyt hieman hyvinvointikoordinaattorin tehtävien siirryttyä vapaa-aikaohjaajalle. Vapaa-aikaohjaajan työajan käyttöä hyvinvointityöhön puolestaan on helpottanut kokoaikaisen nuoriso-ohjaajan palkkaaminen. Talousarvion yhteydessä on arvioitava myös muiden taloudellisten resurssien varaaminen hyvinvointityöhön; mihin ja minkä verran kohdennetaan. Seurannassa puolestaan pyritään arvioimaan panostusten vaikuttavuutta esimerkiksi hyte-kertoimeen.

Hyvinvointityö on monipuolista ja yhdessä tehtävää työtä, jossa tärkeää on lisäksi oikeanlainen asennoituminen ja ajattelutapa. Hyvinvointiajattelu tulee olla ”sisään leivottuna” kaikessa kunnan toiminnassa ja päätösten vaikutuksia hyvinvointiin tulisi arvioida kaikessa päätöksenteossa. Hyvinvointityön koko organisaation läpäisevää luonnetta kuvaa sekä tukee uuden toimielinorganisaation myötä aloittava hyvinvointivaliokunta. Hyvinvointivaliokunnan ja hyte -työryhmän keskinäinen roolitus ja yhteistyö on myös uusi, positiivinen kehitystehtävä.

Lähteet

Alitalo, Erna; Sihvonen, Ari-Pekka; Laurikaine, Heli & Shemeikka, Riikka sekä Aro, Rasmus; Pitkänen, Sari; Vainio, Anna & Ahtinen Sini-Maaria (2023): Kainuun sosioekonomiset terveys- ja hyvinvointierot ja niiden kaventaminen. Kuntoutussäätiö ja MDI Public Oy.

Sotkanet.fi – tilasto- ja indikaattoripankki, Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Stat.fi, Tilastokeskus.